

Debreceni Egyetem
Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Lukács Gyöngyvér Katalin

A NÉMETALFÖLDI SZLENGKUTATÁS

Szakdolgozat

Témavezető

Kis Tamás

Debrecen, 2006.

Tartalom

1. Bevezetés.....	2
2. A holland nyelv.....	6
3. Az angolszász szlengkutatás.....	11
4. A németalföldi szlengkutatás.....	24
5. Az angolszász és a németalföldi szlengkutatás összehasonlítása.....	46
6. Összegzés.....	52
7. Irodalom.....	55
8. Függelék.....	57

1. Bevezetés

1. Szakdolgozatom a holland szlengkutatás eredményeit mutatja be, valamint annak sajátosságait és definícióit veti össze az angolszász szakirodalomban kialakultakkal.

Tudomásom szerint Magyarországon még nem készült a németalföldi szlengkutatásról és annak eredményeiről szóló munka. Éppen ezért nagyon fontosnak tartom, hogy az ezen a nyelvterületen elért eredmények magyar nyelven is ismertté váljanak, hogy a magyar nyelvű szlengkutatásban további segítséget nyújtsanak, vagy megválaszoljanak bizonyos kérdéseket.

A holland nyelv sokszínűsége (dialektusok, nyelvváltozatok) egy olyan nyelvi közeget szolgáltat, ahol a szleng még nagyobb táptalajt kap burjánzásához, mint amit a magyar nyelv sokkal jobban standardizált közege nyújt. Éppen ezért olyan jelenségeknek kedvez, ami fontos lehet a szlengkutatás szempontjából.

Az általam feldolgozott művek alapján az állapítható meg, hogy a németalföldi nyelvészek érdeklődése ugyanolyan okokból fordult a szleng felé, mint az angolszász nyelvészeké. A szleng meghatározása, jellegzetességeinek feltárása, használatának generáló okai és helyének meghatározása a nyelvváltozatok között csak néhány ezek közül. Az is megállapítható a németalföldi nyelvészek munkáiból, hogy sokan alaposan ismerik az angolszász szakirodalmat, és annak eredményeit sokan fel is használják. Az angol nyelv szlengjelenségeiből és eredményeiből indulnak ki saját kérdéseikre választ keresve.

Azt, hogy a szlenget hogyan határozzák meg a nyelvészek, a németalföldi szakirodalom alapján mutatom be. Mivel a németalföldi szlengkutatás az angolszász szakirodalomból indult ki és ismereteit főleg arra alapozta, ezért elengedhetetlen annak az ismertetése is. A németalföldi és az angolszász nyelvterületen kialakult definíciók bemutatása után összehasonlítom eredményeiket, hogy szemléltessem milyen azonosságok és különbségek találhatók a meghatározásokban.

A fent említett célok érdekében a holland és a flamand nyelv rövid történeti ismertetése után bemutatom a jelenlegi nyelvhelyzetet, hogy egy általános képet adjak arról a nyelvi közegről, amiben a holland nyelv szlengjelenségei létrejönnek. Ezt követően ismertetem azoknak az angolszász nyelvészeknek az eredményeit, amit a holland nyelvű, szlenggel foglalkozó szakirodalomban felhasználnak, hogy

egyértelmű legyen azoknak az eredményeknek az ismerete, amiből a holland nyelvészek kiindulnak. Végül a németalföldi nyelvészek eredményei következnek, majd a két nyelvterület definícióinak különbségeit és egyezéseit írom le.

A szleng meghatározása nehéz feladat. Ezt látni fogjuk a fentebb említett nyelvészek munkáiból is. Meghatározásának nehézsége lényegi tulajdonságaiból fakad, amelyek közül csak néhányat említek: a szleng rövid élettartamú, a beszélt nyelv sajátossága, ezért írásban (általában) nem rögzül, vagy ha már rögzül, akkor elveszítette szlengstátuszát, a szleng nem köthető társadalmi osztályokhoz, mint ahogy azt korábban állították róla a nyelvészek, mert a társadalom minden rétegénél megfigyelhető a szleng használata, a szleng területileg nem korlátozott, ugyanúgy használják kisebb falvakban, mint a nagyvárosokban. Tehát igaznak mondható PAUL ROBERTS egyik megállapítása, ami ma már szinte közhelynek számít a szlengkutatásban, hogy a szlenget „mindenki felismeri, de senki nem tudja meghatározni” (ROBERTS 2002: 131). Próbálkozások azonban születnek, ami előbbre viszi az ezzel a nyelvi jelenséggel foglalkozó nyelvészek munkáját, így a magyar szlengkutatással foglalkozókat is. Így, ez a munka, ha minőségében nem is, de témájában illeszkedhet azoknak a munkáknak a sorába, amelyek *A szlengkutatás útjai és lehetőségei* (1997) című gyűjteményben szerepelnek, és amelyek egy-egy európai nyelv szlengkutatását igyekeznek bemutatni..

2. Egy olyan munka, ami a szlenggel foglalkozik, nem kerülheti el a szleng elhelyezését egy adott tudományban. Ezért bevezetőm második részében bemutatom, azt hogy a nyelvészetnek mely ága foglalkozik a szlenggel. A tudományos kutatásnak ezt a területét így egy nagyobb tudományág kontextusában is el tudom helyezni. A szlenggel általában a szociolingvisztika foglalkozik. A szociolingvisztika (társasnyelvészet) a nyelvtudomány viszonylag fiatal, az 1960-as években kibontakozott paradigmája, amely a nyelv társas funkciójának, a nyelv és a társadalom kapcsolatrendszerének vizsgálatát állítja a középpontba. A szociolingvisztika kimutatta, hogy a nyelvi közösségek nem homogének. Az emberek közötti kommunikációban fellelhető jelenségeket kutatja, tudományos érdeklődése az emberi beszéd felé fordul. A felé az emberi beszéd felé, amit a hétköznapiakban, spontán és kötetlen vagy formális helyzetekben használ az ember. Legfőképpen a beszédhelyzetre fekteti a hangsúlyt.

A szociolingvisztika rövid meghatározása után könnyebb megérteni, hogy a szlenggel miért ez a tudomány foglalkozik. A nyelv meghatároz bennünket, azon kívül tükröként szolgál szociológiai ismertetőjegyeinkre. Mutatja társadalmi helyzetünket, foglalkozásunkat, életkorunkat, nemünket, lakóhelyünket, iskolázottságunkat. Mivel a szleng a nyelv része, így annak használata, vagy éppen nem használata, szintén meghatározó a szociolingvisztika számára.

A szociolingvisztika azt is kimutatta, hogy a nyelvi közösségek nem homogének, vagyis nyelvhasználatuk a szociológiai faktoroknak megfelelően különbözhet. A szleng használata ennek megfelelően szintén eltérhet. Különböző társadalmi helyzetű emberek különböző szlenget használnak, vagy különböző foglalkozású emberek szintén az adott munkakörben létrejövő egyedi szlenget használhatják. A szleng különbözhet lakóhelyenként, hiszen adott lakóközösség eltérő szlengszavakat vagy -kifejezéseket generálhat. De az is igaz, hogy életkortól függően is változhat a szleng használata.

A szociolingvisztika tudományos érdeklődése mindig az emberi beszéd felé fordul. Afelé az emberi beszéd felé, amit a hétköznapiakban, spontán és kötetlen vagy formális helyzetekben használ az ember. A szleng az emberi nyelv részeként, az előbb felsorolt helyzetekben mindben előfordul. A szlenget az egyén vagy csoport mindig spontán és kötetlen helyzetekben használja, amikor az adott beszédhelyzet esetleges nyelvi humor kiaknázására ad okot, vagy a beszélő alkalmat nyer egyéniségének kifejezésére, vagy a nyelvi konvencióktól való elhatárolódásának kifejezésére. Ezeket a kifejezési formákat mind a beszélt nyelv szolgáltatja, ami a szociolingvisztika kutatási területe. Ezért tudjuk a szlenget a szociolingvisztika tárgykörében elhelyezni.

Az általam tárgyalt angolszász és németalföldi nyelvészek többsége is a szociolingvisztika kontextusában vizsgálják a szlenget. PARTRIDGE például a beszélő szempontjából vizsgálja a szleng használatának okait. DE COSTER a szlenget a társadalomban való elhelyezkedés egyik kifejezőeszközeként tekinti. JESPERSEN szerint a szlenghasználók inkább fiúk, mint lányok, inkább fiatalok, mint a már idősebb korosztály. Tehát a nem és az életkor alapján különíti el a szlenghasználókat.

Így tehát láthattuk, hogy a szleng a szociolingvisztika tárgyát képezi, ám nem csak annak. A nyelvtudomány más részei is érdekeltek a szleng vizsgálatában. Ha a szleng szóképzésének lehetőségeit vizsgálják, akkor a morfológia foglalkozik vele, ha a mondatbeli szerepét, akkor a mondattan tudományának reflektorfényébe kerül.

Mindazonáltal a szleng szleng marad, és mint az emberi nyelv része, annak is főleg beszélt nyelvi jelensége, a szociolingvisztika tárgya marad.

2. A holland nyelv

Ebben a fejezetben a holland nyelv történetét és jelenlegi helyzetét ismertetem röviden, hogy általános képet adjak arról a nyelvi közegről, amiben a holland szleng jelenségei létrejönnek. A holland nyelv alatt a németalföldi nyelvterületen használt holland (Hollandia) és flamand (Belgium, Flandria) nyelveket értem. A későbbiekben az egyszerűség kedvéért holland nyelvnek fogom nevezni.

A holland nyelv első írásos emléke a 11. századból való, de már azelőtt is keletkeztek szövegek holland nyelven.

A középkorban a nép nyelve a *diets*, ami a németalföldi területeken beszélt nyelvváltozatok gyűjtőneve volt. Az urbanizáció hatásának köszönhetően, az egyházi jellegű, latin nyelvű szövegek mellett, megjelennek a világi témájú szövegek is, aminek a szövegezésére az írni és olvasni tudók anyanyelvüket, a holland nyelvet kezdték el használni. Ennek hatására a népnyelv fejlődésnek indult. A középkor végére öt nagy dialektus különíthető el a németalföldi nyelvterületen: a flamand, a brabanti, a holland, a limburgi és a kelet-közép holland. A dialektusok közötti különbség olyan nagy volt, hogy sokszor nem is értették egymást a különböző területről érkező emberek. A könyvnyomtatás és a világi iskolák megjelenésével nő az írástudók száma és megindul a standardizáció folyamata.

A nép nyelvének az elnevezéséről annyit ír a szakirodalom, hogy a 16. században a nép nyelvét még nagyon sokféleképpen nevezték: német (*Duitsch*), holland-német (*Nederduitsch*) és a holland (*Nederlandsch*). A holland elnevezés a 18. századra válik uralkodóvá (JANSSENS–MARYNESSEN 2003: 89).

A 16. századra megnő az anyanyelv iránt érdeklődők száma. Számos a politikában (nyolcvanéves háború), vallásban (reformáció), gazdaságban (kereskedelem), a kultúrában és a társadalomban (polgárosodás) végbemenő fejlődés eredményeként megkezdődik egy egységes nyelvért folyó küzdelem. A nyelv egységesítésére vonatkozó törekvések nyomán számos nyelvkönyv jelenik meg. Ilyen például a *Holland helyesírási Szabályzat* (1550) JOOST LAMBRECHT-től.

Az az egységesnek mondható nyelv azonban, ami a 16. század végére kialakult, elsősorban az írott nyelvre vonatkozott. A beszélt nyelv még mindig nem volt egységes. Ekkor indul el a standardizáció folyamata, ami a beszélt nyelvben lévő különbségek felszámolására irányult. A standardizáció folyamata azt a

nyelvszociológiai folyamatot jelenti, amikor különböző dialektusok sokaságából egy egységes variáns jön létre (JANSSENS–MARYNESSEN 2003: 90).

Egy standard nyelv kialakítása egy egységes nyelvterületen megy végbe. A németalföldi nyelvterületek azonban szétváltak északi (Hollandia) és déli (Belgium) területekre. Ez azt jelentette, hogy a Belgium északi területein élő flamandok területileg elszakadtak Hollandiától. A déli területeken kialakult, eltérő politikai és felekezeti nézetek nem tették lehetővé a közös standard kialakítását a németalföldi területeken.

Hollandiában az 1885-től 1990-ig tartó időszakban kialakul a standard holland nyelv, ellentétben a flamand területtel, ami teljesen lemarad a standardizáció folyamatában. Felzárkózásra akkor lesz lehetőség, amikor Flandria kulturális autonómiát kap a Belga államon belül, és a holland nyelv hivatalosan is elfogadott lesz. Flandria nagyon szeretett volna magának egy standardizált holland nyelvet, mivel neki nem volt, Hollandiának viszont igen, ezért Flandria átvette Hollandiától, a már létező standard holland nyelvet. A 20. században a Flandriában végbemenő standardizációnak köszönhetően a holland nyelv kultúrnyelv lett, amit egyre többen sajátítottak el (GEERAERTS 2004: 338).

A holland nyelv rövid történeti ismertetése után nézzük a jelenlegi nyelvhelyzetet Belgiumban és Hollandiában! A nyelvi helyzetről DIRK GEERAERTS *A holland nyelv Flandriában: nyelvi viselkedésmód, nyelvpolitika, attitűd* című cikkében ad összefoglaló képet. Ennek ismertetése azért fontos, hogy bemutassam azt a nyelvi közeget, amiben a szleng létrejön.

A németalföldi területek, a standardizáció ellenére sem mutatnak egységet. A flamand területeken kialakult különleges nyelvi helyzet neve, *tussentaal*, ami a standardizáció erőltetésének eredményeképpen jött létre, és aminek létezését sok nyelvész azért tagadta, mert a *tussentaal* jelenség a standardizáció sikertelenségét bizonyítaná.

A probléma az, hogy nem megfelelő módon ment végbe a Hollandiában már kialakult standard nyelv átvétele. Nagyon sok különbség figyelhető meg a kiejtésben, a szóhasználatban és kifejezésekben. Az eredmény az lett, hogy a nem hivatalos beszélt nyelv Flandriában és a hivatalos belga-holland közötti különbség nagyobb lett, mint Hollandiában a nem formális és formális nyelv között. A holland Flandriában használt nyelvváltozatában három szintet lehet megkülönböztetni: a

legfelső szintet, ami a Flandriában használt standard hollandot jelöli, és ami nem sokban különbözik a Hollandiában használt standard hollandtól; a legalsó szintet, amit a flamand dialektusok együttese alkot; és egy köztes szintet, amit különböző képen neveztek el a nyelvészek. Ilyen például D. GEEREARTStól a *szappanopera-flamand* (*Soap-Vlaams*, ami a Hollandiában készült szappanoperák nyelvi jellegzetességeinek átvételére utal), G. VAN ISTENDAELTől a *töredékes flamand nyelv* (*Verkavelingsvlaams*), J. GOOSENStól a *friss-flamand* (*Schoon Vlaams*), és az egyes nyelvészek által használt *köztes nyelv* (*tussentaal*) (GEERAERTS 2004: 338).

Ezek a szintek a holland nyelvterületen is megtalálhatók, de ott a helyzet egészen más. A legmagasabb szint, azaz a standard holland és a nem hivatalos beszélt nyelv közötti különbség nem olyan nagy, mint Flandriában.

GEERAERTS két fő dolgot emel ki, ami a nyelvátvétel eredményeként jött létre. Az egyik a Flandriában létre jött kultúrnyelv, ami egy sajátos változata a Hollandiában létrehozott standard nyelvnek. A másik, ennek a belga hollandnak a belső rétegződése, vagyis a *tussentaal* kialakulása. A *tussentaal* kifejezést köztes nyelvként fordíthatnám le, ami a Flandriában kialakult egyik nyelvváltozatot jelöli. Már nem dialektus és még nem standard nyelvváltozat. A nyelvészek azt állítják, hogy a *tussentaal* csak egy köztes állapot. Ahhoz, hogy elérje a standard nyelv szintjét még fejlődnie kell (GEERAERTS 2004: 339).

Hollandiában sem egyszerű a jelenlegi helyzet. Itt is problémák vannak az egyes nyelvi szintek elhatárolásával, mint Flandriában.

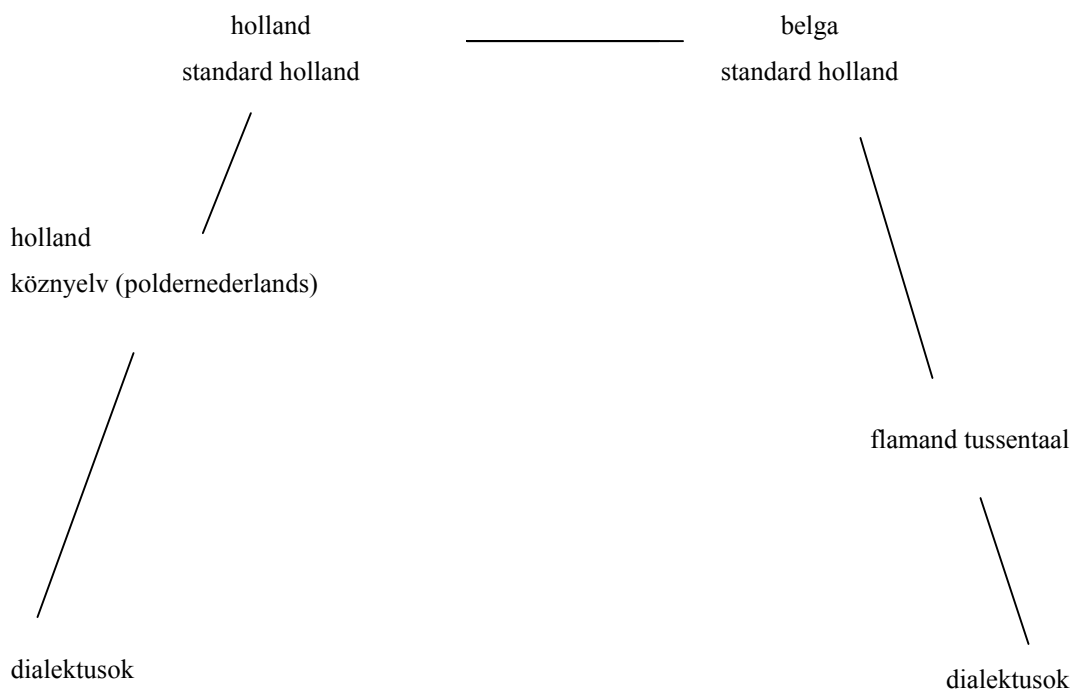
A holland standard nyelv (*ABN=Algemeen Beschaafd Nederlands*) az 1990-es évekre vált hivatalosan elfogadottá. Ez a követendő norma a nyelvhasználók számára, de nem mindenki tud ehhez alkalmazkodni. Olyan változások történetek a társadalomban¹, ami megváltoztatta ennek a standard nyelvnek a státuszát, normáit és használatát, főleg a beszélt nyelvben. A normától eltérő nyelvhasználatot *poldernederlandsnak* nevezzük. A *polder* elnevezés Hollandiában azokat a területeket jelöli, ami korábban víz alatt volt, de feltöltve azokat, beépíthető és lakható területeket nyertek. Ezek a területek azonban, még mindig a tengerszint alatt helyezkednek el. Innen jött az elnevezés, miszerint a *polder* ’’vízszint alatti,

---

¹ Nevezetesen a női emancipáció, ’krakers’ – házfoglalók és Provo’s – provokatív akciócsoportok, in: GUY JANSSENS, ANN MARYNESSEN: *Het Nederlands vroeger en nu*, ACCO, Leuven 2003 (1)

alacsony, szint alatti” jelentésben egy olyan nyelvi szintet jelöl, ami a standard nyelvhasználat alatt van.

A *poldernderlands* a Flandriában is jelenlévő *tussentaal*al azonosítható, vagyis nem dialektus és nem is standard nyelv, hanem a kettő közötti nyelvhasználatot jelöli. A holland helyzet abban különbözik a flamandtól, hogy a *poldernderlands* közelebb áll a standard nyelvhez, mint ugyanaz Flandriában. Ez a különbség nagyon jól látható DIRK GEERAERTS ábráján:

1. ábra (forrás: GEERAERTS 2004: 339)

A *poldernderlands* legszembetűnőbb sajátossága a kiejtésben nyilvánul meg (GEERAERTS 2004: 339). STROOPS szerint a kiejtésbeli eltérések nem földrajzi, hanem társadalmi különbségeket mutatnak, valamint főleg a fiatal, iskolázott nőknél figyelhetők meg (WILLEMS 2003: 356).

A *tussentaal* és a *poldernderlands* közötti különbségekről összefoglalóan az állapítható meg, hogy a *tussentaal* eltérései a standard nyelvtől főleg grammatikai szinten vannak jelen, még a *poldernderlands* eltérései főleg kiejtésben különböznek attól. A *tussentaal* jelenség mindenkit általánosan érint, még a *poldernderlands* csak bizonyos társadalmi csoportokat (WILLEMS 2003: 356).

A jelenlegi nyelvhelyzet ismertetése után összefoglalom azoknak az angolszász nyelvészeknek a munkáit, akik meghatározóak a szlengkutatás témakörében, és akiknek a munkái nagy hatással voltak a németalföldi nyelvészek munkáira, valamint kiindulópontként szolgáltak a holland szlengkutatásban elért eredményekhez.

3. A angolszász szlengkutatás

A szleng meghatározására tett kísérletek és egyáltalán a szlenggel kapcsolatos kutatások elsősorban az angolszász szakirodalomban kezdődtek el. Sokan foglalkoztak és foglalkoznak a témával, anyanyelvüknek, az angol nyelvnek, ezzel a különleges jelenségével, mely egyesek szerint csak a nyelv egyik vadhajtsága, míg mások szerint nagyon fontos, mert a nyelv szempontjából nagyon sokminden levezethető belőle. Egyfajta tükörként szolgál a nyelvben végbemenő társadalmi változásoknak.

Az angolszász szakirodalom ezzel a témával foglalkozó kiemelkedő képviselőinek (E. PARTRIDGE, C. C. EBLE, L.-G. ANDERSSON–P. TRUDGILL, HAVILAND FERGUSON REVES) eredményeit mutatom be az alábbiakban, hogy a szlengről, mint nyelvi jelenségről általános képet adjak. Ezután azoknak a munkáknak a bemutatása következik, amelyeknek az eredményeit felhasználták a németalföldi nyelvészek, és ezáltal kialakították saját szlengről alkotott meghatározásaikat (E. PARTRIDGE, O. JESPERSEN).

Az angolszász szakirodalomban meghatározó nyelvészek E. PARTRIDGE, C. C. EBLE és L.-G. ANDERSSON–P. TRUDGILL szerzőpáros, H. F. REVES és O. JESPERSEN. A szleng meghatározására tett kísérleteik szempontjából vizsgálva munkáikat, az állapítható meg, hogy a szlengről kialakított nézeteik nagy általánosságban megegyeznek. Ilyen például a szleng etimológiájának meghatározása, amit mindannyian valamilyen angolszász vagy skandináv eredetre vezetnek vissza. Kisebb eltérések vannak, de az csak abból adódik, hogy máshova helyeződnek a vizsgálat során a súlypontok.

ERIC PARTRIDGE a *Szleng* (PARTRIDGE 1999) című munkájában a szlengről adott rövid meghatározáson és a szó etimológiai magyarázatán túl, tizenöt pontban foglalja össze a szleng keletkezésének és használatának okait. Tehát a hangsúlyt a szleng keletkezésének okaira helyezi, arra az inkább pszichológiai tényezőre, ami egy szlenghasználót arra indíthat, hogy szlengszavakat vagy -kifejezéseket használjon. Ez a tizenöt pont a későbbiekben sok nyelvész kiindulópontja vagy összehasonlítási alapja lesz (C. G. N. DE VOOYS).

A szleng jelentéséről adott definíciója szerint „a szleng egy különleges, a legitim nyelvhasználat kültekein kóborló csavargó nyelv, amely azonban folyamatosan igyekszik utat törni a legtisztéletreméltóbb társaságba” (PARTRIDGE 1999: 213). Ezek szerint a szleng a nyelv „tékozó fiúja”, aki eltér a hagyományoktól és normáktól, valami újat keresve, nagy utat bejárva a nyelv perifériáin, de a cél mindig az, hogy minél nagyobb teret hódítson magának a legitim nyelvhasználatban (és a végén teljesen megtérjen, vagyis rögzüljön a köznyelvben). A szlengmeghatározás nehézségeit hangsúlyozza, mint arra később sokan mások is utalni fognak (EBLE, ANDERSSON–TRUDGILL). A szlengmeghatározás nehézségeinek egyik tényezőjeként emeli ki a kontextus problémáját. Ez alatt azt érti, hogy bizonyos szavak és - kifejezések egyes beszédhelyzetekben szlengként hatnak, egyes helyzetekben viszont köznapinak (PARTRIDGE 1999: 214). Tehát senkinek nem lehet meghatározó az értékítélete abból a szempontból, hogy mi szleng és mi nem. Azok a szavak, amire minden bizonyossággal, azt mondanám, hogy nem szlengszó, egy adott beszédhelyzetben minden további nélkül szlengszóvá válhat. (Ilyen például a barátnőm telefonhívásának bevezető mondatában elhangzott *anyám* szó. A mondat így hangzott: „*Na, mi van, anyám, összeszedted már magad?!*” Ha ezt az édesanyjának mondja, akkor a szó nem válik szlengszóvá, nem kap semmilyen többletjelentést, de mivel nekem címezte egyből éreztem a helyzet humorosságát, hogy egésznapos letargiámból akar felrázni. Nem tudom miért használta az *anyám* szót velem szemben, de szerintem nem is azon van a lényeg: a helyzet adta, spontán, humoros megnyilvánulás volt. Mivel egyszeri alkalommal, spontán, nem tudatosan használva szlenggé vált az adott beszédhelyzetben és éreztük a bennerejlő humorosságot – közkinccsé vált a baráti körben. Azóta már tudatosan is, nagy nyomatékkal használjuk, ha megkérdezzük, hogy a másikkal mi van.)

A szó etimológiáját különleges módon értelmezi, mert magát a *szleng* szót is szleng eredetűnek tartja. Az angol *sling* szóval (*sling off* – ’kigúnyol, nevetségessé tesz’) és norvég kifejezésekkel (*slinja-ord* – ’szlengszó’, *slenja-namm* – ’gúnynév’ és *slenja-kieften* – ’ócsárol, becsmérel’) veti egybe (PARTRIDGE 1999: 213).

A szleng létrejöttének pszichológiai okairól PARTRIDGE meghatározott tizenöt pontot az alábbiakban ismertetem, hogy a későbbiekben – amikor a németalföldi nyelvészek munkáit tárgyalom – vissza tudjak utalni ezekre a pontokra.

1. Pusztán jókedvből, mert a beszélő fiatal a lelkében vagy, mert fiatal az évei számát tekintve, csupán a hecc kedvéért, játékosságból vagy tréfálkozásból.

2. Azért, hogy bemutassa szellemességét, eredetiségét, és csillogtassa humorát. (A motiváció e mögött általában a hengegés vagy a sznobság, a versengés vagy az érzékenység és a virtuozitás öröme.)
3. Azért, hogy különbözzék, hogy minél újszerűbb legyen.
4. Hogy minél látványosabb legyen a beszéde (vagy pozitív, illetve az unalom elkerülésének óhaja révén: negatív értelemben)
5. Hogy mindenképp lekösse, esetleg megdöbbsentse hallgatóit.
6. Azért, hogy kikerülje a közhelyeket, hogy tömör legyen és érthető. (A meglévő kifejezésekkel való elégedetlenség működteti.)
7. Hogy gazdagítsa a nyelvet.
8. Kézzele foghatóbbá tegye azt, ami elvont, földközelié azt, ami idealisztikus, hogy közelebb hozza a távolit. (A művelt emberek körében ez tudatos tevékenység, míg a kevésbé iskolázottak körében majdnem mindig tudattalan, vagy tudat alatti.)
9. a, Hogy csökkentse az elutasítás fájdalmát, vagy újabb értelmet adjon neki. b, Hogy csökkentse vagy eloszlassa a beszélgetés (vagy az írás) ünnepélyességét, pompázatoságát. c, Hogy enyhítsen a tragédián, a halál, az örület elkerülhetetlenségén, hogy elfeledje az elvetemült gonoszság ocsmányságát vagy szégyenét (pl. hűtlenség, hálátlanság); és/vagy azáltal erőt ad a beszélőnek vagy hallgatójának vagy, akár mindkettőnek a folytatáshoz.
10. Hogy a hallgatóság akár alacsonyabb, akár magasabb színvonalának megfelelően, vagy csupán, hogy bizalmas viszonyban legyen a hallgatósággal vagy a témával.
11. Hogy megkönnyítse a társadalmi érintkezést. (Nem összekeverendő vagy összevonandó az előzővel.)
12. Hogy barátságosságot vagy mély, tartós, bizalmas viszonyt váltson ki (ld. Az előző megjegyzés).
13. Hogy kifejezze, hogy valaki egy bizonyos iskolához, iparágához, szakmához, művészeti, intellektuális csoporthoz, társadalmi osztályhoz tartozik, röviden: „benne lenni a sűrűjében”, és hogy a kapcsolatokat létesítsen.
14. Hogy kifejezze, hogy mindezek közül valamelyikhez tartozik.
15. Hogy titkos legyen, ne értse meg a környezete. (Gyerekek, diákok, szerelmesek, titkos politikai társaságok tagjai, börtönben, vagy börtönön kívül levő bűnözők, börtönre ítélt ártatlanok a fő képviselők.) (PARTRIDGE 1999: 214)

Röviden összefoglalva tehát a szlenghasználat okai jókedvből és játékosságból, a szellemességre és eredetiségre való törekvésből fakadnak. A szlenghasználó másoktól akar különbözni, és valami újat létrehozni; szeretné, ha hallgatói ráfigyelnének, és bizalmas viszonyt alakítanának ki vele. A közhelyeket szeretné elkerülni, és egyértelművé tenni a hallgatói előtt, amit mond. Célja a beszéd köznapivá tétele a társadalmi érintkezés megkönnyítése érdekében. A szlenghasználó

szeretné továbbá kifejezni valamilyen csoporthoz való tartozását, és végül maga a titkosság is lehet a szleng használatának az oka.

CONNIE C. EBLE, az angolszász szakirodalom másik meghatározó nyelvésze, a szlenget főleg a társadalmi érintkezés szempontjából határozza meg. A szleng – szerinte – mint ahogyan a mindennapi, beszélt nyelv is, társadalmi és társas jelenség. Sokkal változatosabb és összetettebb, mint a nyelv írott változata. A mindennapi beszéd ezen kívül nagy társadalmi jellegű információt hordoz magában. A szleng is egy ilyen nyelvi jelenség, a szókincsnek azt a részét alkotja, amely a nyelv társadalmi természetét szolgálja. B. DUMAS és J. LIGHTER által felállított négy kritériuma szerint² is igazolva érzi magát abban, hogy a szlenget csak társadalmi következményei alapján lehet definiálni, valamint, hogy használata milyen hatással van a beszélő és közösség közötti kapcsolatra. Tehát a szlenget nem lehet funkciójától és használatától elválasztva meghatározni (EBLE 1999: 139).

EBLE egy megfelelő definíció szükségességét hangsúlyozza. A szleng meghatározásának érdekében összegyűjti a szleng jellegzetességeit, ami által könnyebb lenne egy helytálló definíció kialakítása.

A szleng inkább lexikai eredetű jelensége a nyelvnek, mint fonológiai vagy szintaktikai. A szlengszavak és -kifejezések nem követnek az egyénre jellemző, különleges szórendet, hanem beleillenek a szintaktikai szerkezet már meglévő típusaiba. A szlengszavak és -kifejezések rövid életűek, jelentésük megfoghatatlan, a társadalom periferiáján élő csoportok használják őket. Jellemző rá az újszerűség és az átmenetiség, ilyen szempontból a szleng a divat nyelvi megfelelője, egyszerre fejez ki egyediséget és a csoportnormákhoz való igazodást. Nem a szókészlet valamely egyedülálló fajtája, inkább a nyelv társas és interperszonális funkcióit

---

² B. DUMAS és J. LIGHTER négy kritériuma, amelyek alapján egy szó vagy szerkezet a szleng kategóriába sorolható: 1. Jelenléte szembetűnően csökkenti – legalábbis pillanatnyilag – a formális vagy komoly beszéd, vagy írásmű méltóságteljeségét. 2. Használata arra utal, hogy a használója vagy a megjelölt tartalmat ismeri, vagy az emberek azon alacsonyabb társadalmi helyzetű vagy kisebb felelősséggel bíró osztályát, akik e kifejezés sajátos ismerői és használói. 3. A mindennapos társalgásban magasabb társadalmi helyzetű vagy nagyobb felelősséget viselő személyek között tabu kifejezéseknek számít. 4. A jól ismert konvencionális szinonima helyett használják, elsősorban azért, hogy (a) megvédjék a használót a konvencionális kifejezés használata által okozott kényelmetlen érzéstől, vagy hogy (b) megvédjék a használót a további részletezés kényelmetlenségétől vagy fáradalmaitól. CONNIE C. EBLE (1999): A szleng In: Mi a szleng? (Tanulmányok a szleng fogalmáról), szerk.: Fenyvesi A., Kis T., Várnai J. Sz., Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 137.

szolgálják. Szóbeli kommunikációban használatosak és nagymértékben függenek az adott kommunikációs helyzettől (EBLE 1999: 139).

A szleng meghatározásának problematikáját a költészetéhez hasonlóan tartja, melyet szerinte ugyanúgy nem lehet pontosan definiálni, de az ember mindig felismeri az általuk kiváltott társadalmi és pszichológiai hatás alapján.

Az általa kialakított szlengmeghatározást – a fentiekből következően – a következőképpen adja meg a *Szleng és társadalmi beilleszkedés* című művében „A szleng társalgási nyelvi szavak és kifejezések folyton változó csoportja, amelyeket a beszélők társadalmi önazonosságuk, illetve a csoportkohézió megalapozására vagy megerősítésére, vagy egy társadalmi divatáramlattal való azonosulásuk kifejezésére használnak” (EBLE 1999: 139). Ebben a meghatározásban a szleng használatnak az okait foglalja össze. Meghatározása abban hasonlít a PARTRIDGE-éhoz, hogy ő is kiemeli a csoporthoz való tartozás kifejezését.

A másik munkájában (*A szleng*) talált definíció alapján a továbbiakkal bővíthető ki az előző meghatározása: A szleng széles körben használatos, főleg az informális nyelvhasználatban és a szakzsargonban. A szlenget nyelvészeti szempontból meg kell különböztetni a regionalizmustól, a nyelvjárási szavaktól, a zsargon, a profán, a vulgáris kifejezésektől, a társalgási nyelvi fordulatoktól, a tolvajnyelvtől és az argótól. Földrajzilag nem korlátozott, de lehet regionális. Nem minden szlengkifejezés sérti a társadalmi konvenciókat (később JESPERSEN-nél is megjelenik). A szleng szókinccse kérészetű – gyorsan kerül használatba egy szó és ugyanolyan gyorsan el is tűnik. Ezzel kapcsolatban említi meg az átmenetiség fogalmát, mely egy szlengszó köznyelvbe való megtérését jelenti, vagyis egy idő után az adott szó vagy kifejezés elveszti szlengstátuszát és átjut az általános szókinccsbe (EBLE 1999: 139).

A fenti szlengjellegzetességeket és meghatározásokat összefoglalva a szleng tehát inkább lexikai eredetű. A szavak a társalgási nyelvi szavak folyton változó csoportját alkotja. Mivel folyton változó ezért ez a szókinccs kérészetű, valamint a szavak jelentése többnyire megfoghatatlan (mert az, általában az adott kontextusban válik egyértelművé: PARTRIDGE 1999: 214). Jellemző rájuk az újszerűség ezért a divat nyelvi megfelelőjeként definiálhatóak. A nyelv társas és interperszonális funkcióit szolgálják, tehát szóbeli kommunikációs eszköz. Kifejez társadalmi önazonosságot

és csoportkohéziót. A szleng földrajzilag nem korlátozott, de lehet regionális, azonban el kell különíteni más csoportnyelvektől és nyelvfajtáktól.

Hogy a szó etimológiájának meghatározása se maradjon el az összehasonlítás kedvéért CONNIE C. EBLE etimológiáját is ismertetem. Szerinte a *szleng* a 18. századtól adatolt szó, melynek eredete bizonytalan, de valószínűleg a *sling* – 'eldob' v. *beggars language* – 'koldusnyelv' vagy *rogues language* – 'csavargónyelv' elemeit kombinálva jöhetett létre. Az angol *slang* szó az alvilági csoportok speciális szókincsére utalt és más szavakkal (*cant, flash, argot*) felcserélve volt használatos (EBLE 1999: 139).

LARS-GUNNAR ANDERSSON–PETER TRUDGILL szerzőpáros szintén a szleng meghatározásának nehézségéről beszélnek. A meghatározás megkönnyítése érdekében *A szleng* című írásukban ők is összegyűjtik a szleng főbb karaktereit és megpróbálnak a nyelvi szintek között valamilyen helyet találni neki.

Szerintük a szleng olyan nyelvhasználatot jelöl, amely a stilisztikailag semleges nyelvhasználati szint alatt helyezkedik el (ANDERSSON–TRUDGILL 1999: 247), azonban ebben a megállapításban is a fogalmak viszonylagossága okozza a gondot. (A stilisztikailag semleges nyelv fogalma sem meghatározható pontosan, így az sem, ami ez alatt a szint alatt helyezkedik el.) Stilisztikailag azonban létezik egy olyan rétege a nyelvnek, ami a bizalmastól a vulgárisig és a trágárig terjed. A szleng a kötetlen helyzetekre jellemző (uo. 248), hiszen a nyelvi kötöttséget az adott szituáció határozza meg. Viszont ez is ugyanolyan viszonylagos, mint az előbbi, hiszen ez is változik térben és időben. Mindezek ellenére nem mondhatjuk, hogy egy kötött beszédhelyzetben nem lehet szlengszót használni, ha az adott szituáció azt úgy határozza meg. A szleng a beszélt nyelv sajátossága (uo. 249) – mondják – hiszen ott a legspontánabb a nyelvhasználat (később REVESnél is megjelenik), azonban előfordulhat írásban is. Ebben az esetben ugyan kisebb a valószínűsége annak, hogy előfordul és bizonyos műfajokban tilos is (bérleti szerződés) a használata. Az írott nyelvnek az a fajtája használhat szlenget, ahol a szerző a beszélt nyelv spontaneitását és a szereplőket akarja jellemezni (regények, elbeszélések). A szleng lexikai szinten van jelen és nem szintaktikai szinten (uo. 249). A nagy számú szlengszótár léte is ezt bizonyítja, mert ha lenne nyelvtana, akkor valószínűleg szleng-nyelvtankönyveket is írtak volna. A szleng nem dialektus (uo. 250) (ezt EBLE is kiemeli). Nyelvközösségre jellemző jelenség, de földrajzilag nem tagolható, azonban – szintén EBLEhez

haszonlóan – változhat regionálisan. Azt írják, hogy a szlengjelenség a dialektusban beszélők számára teljesen egyértelmű, a dialektuson belül jön létre és nem attól elkülönülve. Akik nem beszélik az adott dialektust, azoknak minden normától való eltérés szlengjelenségként tűnhet fel. A szleng nem káromkodás (uo. 250). Sok olyan káromkodás van, ami a nemi aktushoz és a testfunkciókhoz kötött. Azonban ez nem teljes érvénnyel igaz a szlengre. A szleng nem regiszter (uo. 252) (JESPERSENNél is megjelenik), mert hiába van meg minden foglalkozásnak és tevékenységnek a maga regisztere vagy szakszókincse, az nem tekinthető szlengnek. Ha viszont az adott foglalkozásuk bizalmas nyelvhasználatot használnak, akkor előfordulhatnak szlengszavak és -kifejezések. A hivatalos terminológián kívül azonban létezik egy nem hivatalos rétege is a szaknyelvnek, amit szakszlengnek neveznek. A szleng nem tolvajnyelv, argó vagy zsargon (uo. 253) – szintén EBLE-hez hasonló meghatározás, mely elhatárolja a szlenget az alvilág nyelvétől (tolvajnyelv), a bűnözők nyelvétől (argó) és a bennfentesek/beavatottak nyelvétől (zsargon). A szleng kreatív (uo. 254) – a meglepetés, szórakoztatás, kiemelkedés a közönséges közül nagy feladat a szleng számára. A szlengszavak gyakran rövid életűek (uo. 254) és általában ki is halnak. Ha nem halnak ki, akkor egy idő után a semleges szókincs részévé válnak. A szleng sokszor tudatos (uo. 254). A tartalom a megfelelő hatást elérve kifejeződésre kell, hogy jusson, tehát a kifejezés számára fontosak. Kifejezi az adott személy adott csoporthoz való tartozását, a közösség által használt szavakkal. Az alvilág emberei a titkosság szempontjából használhatják tudatosan. De csupán a kreativitás szempontjából is lehet tudatos, a meglepetés és a szórakoztatás szándékából történően. A szleng csoportokhoz kötött (uo. 254). A szleng csoportonként változik, de nincs minden csoportnak önálló szlengje. A szleng ősi (uo. 255) sokak szerint már az antik római és görög írók is használtak szlenget (ARISZTOPHANÉSZ, PLAUTUS, HORATIUS, PETRONIUS), ezt azonban nagyon nehéz megállapítani egy idegen nyelvű szövegben, valamint ennyi idő elteltével. SHAKESPEARE műveiben azonban már sokkal könnyebb szlengszavakat találni. Mindez azt jelenti, hogy a szleng nem csak a mai, modern kor jellegzetessége, hanem már az ókorban és középkorban is (uo. 255).

Amint azt látni lehet ANDRESSON és TRUDGILL nézete sok hasonlóságot mutat az EBLE és a PARTRIDGE nézetével. Mindannyiuk szerint a szleng a beszélt nyelv sajátossága, ami főleg lexikai szinten valósul meg. A szlengszavak rövid életűek és használatuk tudatos. A szleng használata csoportokhoz kötött és a csoporthoz való tartozást fejezi ki. A szlenget el kell különíteni más csoportnyelvektől, valamint nem

szabad dialektusnak tekinteni, bár földrajzilag nem tagolható, de területenként változhat. És végül, a szleng nem káromkodás, azaz nem mindig sérti a nyelvi konvenciókat. A meghatározásban újat hozó tulajdonságok a szlengre vonatkozóan, amit sem PARTRIDGE sem EBLE nem említ az, hogy a szleng a stilisztikailag semleges nyelvhasználati szint alatt helyezkedik el, kreatív és ősi, vagyis nemcsak a mai kor jelensége.

HAVILAND FERGUSON REVES *Mi a szleng?* (1926) című munkája azért kerül bele az angolszász nyelvészek munkáinak sorába, mert történeti összefoglalást ad a szleng definíciójáról. A cikkből jól látható, hogy az idő elteltével hogyan fejlődött a szlengről kialakított kép az angolszász szakirodalomban.

REVES cikkének bevezetőjében, mint ahogyan azt mások is teszik, a szlengről kialakított definícióját és a definíció körül kialakult problémákat tárja elénk, majd a terminus etimológiájával folytatja. Cikkének további részeiben REVES összefoglalja a szlengről megjelent definíciókat és annak fejlődését az angolszász szótárakban, szakirodalomban és újságcikkekben. Megfogalmazásában a szleng, tehát „a társalgás változó szókinccse, gyorsan jön divatba, jelentéssel, általában figuratív jelentéssel bír, mely egy bizonyos csoport vagy osztály által ismert, s mely egyfajta siboletként él népszerűsége rövid időszaka alatt, majd elfeledett szavak és nagyszótárak sötét zugaiban kihal, vagy átkerül az elismert, legitim nyelvbe (REVES 1999: 197).

A szó eredetét szintén skandináv eredetre vezeti vissza, mint például ERIC PARTRIDGE is, aki a *slengja* 'dobni' szóval hozta rokonságba REVES, megemlíti a francia *langue* szó elferdített alakjának valószínűségét is.

A szleng definícióinak felsorolása kronológiai sorrendben történik és annak fejlődése a REVES által kialakított definícióhoz és az akkori, 1924-es, definíciókhoz van viszonyítva. Az összes általa megemlített definíciót nem tudom felsorolni, a dolgozat nagyságából kifolyólag, de a legfontosabbakat kiemelem.

A szleng általa talált első definíciója 1828-ból, a WEBSTER-féle szótárból való „alacsonyrendű, vulgáris, jelentés nélküli nyelv” (REVES 1999: 197). Tehát elítéli a szleng használatát, az alacsony osztályok nyelvhasználatának körébe sorolja és nem tulajdonít jelentést neki, holott jelentése mindig volt, ha az önkényesnek is mondható – mondja REVES. Ennek a kornak még az a kiemelendő jellegzetessége a szlenggel kapcsolatban, hogy magának a terminusnak a használatát is alacsonynak tekintette

(REVES 1999: 197). Ennek a szótárnak a kibővített definíciója 1864-ből, már felfigyel a szleng használatában megfigyelhető okra, a divatra mint tényezőre, mely ma is jellemzője a szlengnek (uo. 198).

WHALT WHITMAN írja a „*North American Review*”-ban, hogy a szleng „a köznép próbálkozása arra, hogy a sivár szószerintiség helyett szabadon fejezze ki magát” (REVES 1999: 198). Először jelentik ki – mondja REVES – a metafora szlengbéli fontosságát az ok megállapításával együtt. Ez, valamint a szleng átmenetiségének tényezője, azóta is vitatott a szótárírók közt, mely felemelte a szlenget az alacsonyabb osztályok nyelvhasználatának köréből.

Az 1895-ös *Standard Dictionary*-ben található definíció az általa vélt legjobb definíció, bár hiányos még és elítéli a szlenget.

A szleng első átfogó elismerése az 1907-ben kiadott NELSON-féle Encyclopédiában található. A szleng, REVES szerint, életteli és feltűnő, hamar terjed, de ugyanezen okból hamar elcsépeletté válik, majd eltűnik (REVES 1999: 200).

Az *Encyclopaedia Britannica* meghatározásával szigorúan ellenszegül, miszerint a szleng nem mesterséges eredetű, vagy ha ennek az ellenkezője igaz, akkor a nyelv bármely más formái mesterségesebbek, mint a szleng spontán megnyilvánulásai (REVES 1999: 200).

A szlenget a nyelvalkotás fontos tényezőjének tekinti, amelyet a társadalom minden osztálya bevetten használ (REVES 1999: 201) – amiben megegyezik a véleménye a *New Standard Dictionary* 1913-as definíciójával.

„Rendkívül kollokvialis nyelv, melyet a standard művelt nyelv szintje alattinak tekintenek, s mely vagy új szavakból áll, vagy létező szavakból, melyeket valamiféle speciális értelemben használnak.” – írják a század 20-as éveiben megjelent szótárak, ami REVES szerint kielégítő definíció, a szleng figuratív és átmeneti jellegének hangsúlyozása elhanyagolásának ellenére.

Végül AMBROSE BIERCET idézi, aki a szleng kezdetleges megfogalmazásától (tolvajok dialektusa) eljut mostani jelentőségéig: a szleng „annak beszéde, aki meglopja az irodalom szemetesvödreit útban a szemétdomb felé” (REVES 1999: 202).

Tehát a szakirodalom eljut az alacsonyrendű, vulgáris, jelentésnélküli meghatározásától (1828) a felsőbb körökben is használatos divatos nyelvhasználat meghatározásáig. Már REVES korában több tiszteletet kap, sőt az irodalom területein is megjelenik a szlengszavak használata. A „kifejezés életteli módja” – mondja REVES (1999: 202).

A REVES által kialakított kép a szlengről a következőképpen foglalható össze: a szleng a beszélt nyelv lexikális része, ami hamar elterjed és divatosná válik, valamint figuratív jelentése van. Azonban a szlengszavak és -kifejezések kérészetű sikerük után hamar kihalhatnak. A szleng életteli és feltűnő. Erősen tagadja, hogy a szleng nem mesterséges eredetű, mert a nyelv egyik legspontánabb jelenségeként értelmezi. A nyelvalkotás fontos tényezőjének tekinti a szlenget, amelyet a társadalom minden osztálya bevetten használ.

OTTO JESPERSEN PARTRIDGEHOZ hasonlóan sokat emlegetett szerző a németalföldi szakirodalomban (C. G. N. DE VOOYS). Ezért tartom fontosnak, hogy ismertessem a munkáját, hasonlóan az előzőkhöz, hogy a későbbiekben tudjak mire visszautalni.

A szleng című írásában a szleng alapvető jellegzetességét veszi számba. Célja a szleng elhatárolása más nyelvektől, a szakzsargonról, a tolvajnyelvtől és a vulgarizmustól, amelyekkel gyakran összetévesztik. Ennek bizonyítására összefoglalja a szleng jellegzetességeit a keletkezésére, annak körülményére, a használókra, időtartamára, okára és jelentéskörére vonatkozóan.

A szleng keletkezésének okát főleg a megkövetelt nyelvi közhelyektől való elszakadás generálja. Az alapvető indíttatás egy bizonyos fokú intellektuális felsőbbrendűségérzet, ami valami új és változatos után kutat. Egy sokat használt, régi szó helyett egy friss és szokatlan szó keresése a célja (JESPERSEN 1999: 203). A szlengnek ezért állandó megújulásra van szüksége, éppen ezért sok szlengszó nagyon rövid életű, még akkor is, ha széles körben sikerült elfogadtatni magát.

Keletkezésének körülményeire vonatkozóan azt állapítja meg JESPERSEN, hogy a szleng egy bizonyos helyen születik meg, és rövid idő alatt széles körben elterjed (JESPERSEN 1999: 203). Általában zárt intézményekben alakul ki, mint például egy kollégium vagy egy laktanya, ahol a tagok egymással bizalmas viszonyban vannak és elszigetelten élnek más emberektől (JESPERSEN 1999: 203).

Használóiról annyit állapít meg, hogy elsősorban a fiatalokra jellemző. Valamint, hogy a fiatal férfiak jobban kedvelik, mint a fiatal nők (legalábbis korábban így volt).

A szleng nyelvi játékszernek tekinthető, mert használói önkényesen bánva vele, olyan helyen is létrehozzák, olyan szót is helyettesítenek vele, ahol és amire nem lenne szükség (JESPERSEN 1999: 203). Ilyen szempontból nyelvi luxus. A szleng sokszor poétikusnak mondható (EBLE szerint is), ezt a sok átvitt értelemben használt szó is bizonyítja. A sokak által már emlegetett tréfás, humoros és ironikus

jellegzetességét is kiemeli, mert a szlengben mindig van valami humoros elem – ezek azonban nem mindig a legkifinomultabb humor kategóriájába tartoznak (JESPERSEN 1999: 205). A szleng nem azonos a vulgáris beszéddel sem, mint ahogy azt EBLE is és TRUDGILLék is megemlítik.

A szleng, mint jelenség, univerzális, azonban magában hordozza a nemzeti jellegzetességeket. Ezek mellett van egy közös mag, ami az alapvető, közös emberi jellemből és jellegzetességből fakad. A szleng legkedveltebb területeként említhetők a különböző testrészek például a fej, vagy a kéz és a láb (JESPERSEN 1999: 205). Más területeken is burjánzanak a szlengszavak. Ilyenek a verést, a szidást, a csevegést, a lopást, a futást, az ételt, az italt, az alkoholos állapotot jelentő szavak. Valamint a pénz, az erőszak, a butaság és a buta emberek, a humorosan eltúlzott kifejezések és a megvetés kifejezésére szolgáló szavak és kifejezések, amelyek épp az ellenkezőjét jelenthetik, mint az eredeti jelentés például „egy kedves fickó” jelenthet ’átkozott gazembert’, vagy ha azt mondjuk valakiről, hogy „sokat tud erről”, az jelentheti azt, hogy igen-igen keveset tud (JESPERSEN 1999: 206).

A szleng tehát alapvetően különbözik más nyelvektől, amelyekkel gyakran összetévesztik. Egészen más, mint a szakmai zsargon. Minden szakmának és hivatásnak (ácsok, kőművesek, villanyszerelők, újságírók stb.) megvan a maga speciális szakszó- és szakkifejezés-készlete, amely ismeretlen a szakmabeliek körén kívül. A két eset alapjában véve hasonló. Más esettel állunk szemben, ha azt találjuk, hogy a szakkifejezések egy része a szlengből származik, és ez még mindig érezhető is rajta.

JESPERSEN szlengről alkotott képe sem sokban tér el az előbb említett nyelvészekétől. A szleng nála is a megszokottból való kitörést, valami újat és változatosat jelent. Használói egy olyan közösség tagjai, akik bizalmas viszonyban vannak egymással és elszigetelten élnek másoktól, de ehhez nem feltétlenül szükséges kollégiumban vagy laktanyában élni. A szleng használói ezen kívül többnyire fiatal férfiak. (Ezzel én nem értek egyet, mert a nők ugyanolyan szlenghasználók, mint a férfiak, még akkor is ha rájuk jobban jellemző a nyelvi konzervativizmus. A nők csak kevesebb figyelmet kaptak a társadalomban, ami mára már megváltozott. (Nem hiszem, hogy egy 18. századi konyhán dolgozó cselédek között nem alakult volna ki valamilyen közös szlengszókincs. A szleng kialakulásának feltételei adottak voltak: egy kisebb közösség, ahol a tagok napi kapcsolatban vannak egymással, valamint a hierarchikus viszonyok miatt bizalmas

kapcsolat van közöttük gazdáikkal szemben. Arról nem is beszélve, hogy bizonyos dolgok titokban tartása miatt titkos nyelvi kódok is létre jöhettek.) A szleng tréfás, humoros, jellemző rá a poétikusság. El kell választani a zsargontól, mert minden szakmának meg vannak a szakkifejezései, de azok attól még, hogy egy kívülálló nem érti, az nem szleng.

Összefoglalva azt mondhatom, hogy az angolszász szlengkutatásban kialakult definíciók többségben megegyeznek. A szleng meghatározására tett kísérletek okai különbözőek voltak. PARTRIDGE-et a szleng használatának pszichológiai okai érdeklik, EBLE-t a társadalmi érintkezés szempontjából érdekli a szleng, ANDERSSON és TRUDGILL a szleng meghatározásának nehézségei miatt gyűjtik össze a szleng jellegzetességeit, REVEST a szleng definíciójának történeti fejlődése vonzza a témához végül JESPERSEN célja a szleng elhatárolása a szakzsargontól, a tolvajnyelvtől és a vulgarizmusoktól, aminek bizonyítására összegyűjti a szlengre vonatkozó jellemzőket.

Az így kialakult definíciókat összegezve a szleng használatának okai játékoságból, az eredetiségre való törekvésből, a közhelyek kikerüléséből fakadnak (PARTRIDGE). A szlenghasználó szeretné kifejezni egy adott csoporthoz való tartozását a csoporton belül használt szlengszavak által (PARTRIDGE, EBLE). A szleng a társalgási nyelvi szavak folyton változó csoportja (EBLE), mint ilyen kérészetű, amilyen gyorsan létrejön, olyan hamar el is tűnik a nyelvből (EBLE, ANDERSSON–TRUDGILL, JESPERSEN). A beszélt nyelv sajátossága tehát, ahol nagyon spontán módon jön létre, az adott szituáció eredményeként (ANDERSSON–TRUDGILL, REVES) Jelentésük gyakran megfoghatatlan, ami többnyire az adott kontextusból derül ki (PARTRIDGE, EBLE). A szleng főleg lexikai szinten van jelen és nem morfológiai vagy grammatikai szinten (ANDERSSON–TRUDGILL, REVES). A szleng földrajzilag nem behatárolható, de lehet regionális (EBLE, ANDERSSON–TRUDGILL, JESPERSEN), valamint el kell különíteni a dialektusoktól, a csoportnyelvektől, a zsargontól, a tolvajnyelvtől és vulgarizmusoktól (EBLE, ANDERSSON–TRUDGILL, JESPERSEN).

Az angolszász szakirodalom ismertetésével megpróbáltam általános képet adni a szlengről és annak meghatározásáról, valamint ismertettem azokat a szerzőket, akik a németalföldi irodalom nézeteinek és eredményeinek kialakításában meghatározóak voltak.

A következő fejezetben a németalföldi szlengkutatásban kialakult eredményeket mutatom be. Még mielőtt azonban ebbe belekezek a németalföldi szlengkutatás történetét ismertetem, hogy láthatóvá váljon az az út, amit megtettek a mai eredményeik eléréséhez. A németalföldi szlengkutatás történetét TOON HAGEN foglalta össze egyik előadásában, amit C. G. N. DE VOOYS történeti áttekintésével egészítettem ki.

4. A németalföldi szlengkutatás

1. A szleng, mint ahogy a nyelv is, ősi jelenség (ANDERSSON–TRUDGILL 1999: 255). A szlengről szóló írások vagy a jelenséget érintő feljegyzések már nagyon korán megjelentek az emberi nyelvről írott munkákban. A németalföldi nyelvterületeken sem történt ez másképpen. Már a 14. században megszületik az első szlenghez kapcsolható feljegyzés, ami azóta egyre csak gyarapodott. Ilyenek, mint például a bruggei *Mesterségek könyve*, *A holland nyelv szótára* M. DE VRIESTől, *A holland nyelv kézikönyve* JACOB VAN GINNEKENTől, *A titkos nyelvek* című könyv JAN MOORMANTól, valamint *A tolvajnyelv* W. H. L. KÖSTER HENKETől és *A csibésznyelv* E. G. VAN BOLHUISTól csak, hogy párat említsek. Ezeknek a szlenghez kapcsolható munkáknak a bemutatása következik a negyedik fejezetben, amelyeknek a segítségével összefoglalom a holland szleng történetét. Átaltuk mutatom be azt az utat, amit a németalföldi nyelvészek megtettek a 14. századtól napjainkig. A holland szleng történetéről és annak rendelkezésre álló forrásairól C. G. N. DE VOOYS és TOON HAGEN írtak összefoglaló munkát.

A rövid történeti összefoglaló után felvázolom a szleng helyzetét a németalföldi szakirodalomban TOON HAGEN, C. G. N. DE VOOYS, MARC DE COSTER és J. W. DE VRIES–R. WILLEMYNS–P. BURGER munkáinak bemutatása segítségével.

A szleng németalföldi meghatározásához tartozik a terminológia magyarázata is, amit ennek a fejezetnek a második részében fogok tárgyalni, a fent említett szerzők munkáinak és a jelenleg érvényben levő szótárak definícióinak felhasználásával.

A 14. században jelenik meg Brugge-ben a *Mesterségek könyve*. Ebben a brugge-i kereskedelmi terminológiát gyűjtötték össze, amit a külföldiek tájékoztatására szántak, hogy megismerjék azokat a szavakat és kifejezéseket, amelyek a különböző foglalkozásokat végzők körében kialakult. Ez a gyűjtés főleg azokra a szavakra és kifejezésekre irányult, amelyek nem tartoztak a köznyelvhez, így a kívülállók számára nem volt érthető. A középkori lajstromokban, jegyzékekben és dokumentumokban szintén jelen voltak már bizonyos szlengszavak.

M. DE VRIES *A holland nyelv szótára* (1882) című könyvének bevezetőjében írt a szlengszavak jelenlétéről és szótárba való felvételüknek szükségességéről. Véleménye szerint nem szabad az olyan szavakat kirekeszteni a nyelvből, amelyek

esetleg az alsóbb osztályok nyelvéhez tartozik, és esetleg az illendőség határát súrolják, mert ugyanúgy a nyelvhez tartoznak. Kirekesztésük a mindennapi nyelvhasználatból eltűnésüket eredményezheti, ami a nyelv szegényedését okozhatná. A vulgáris szavak és kifejezések – véleménye szerint – csupán színesítik a nyelvi kifejezésmódot (DE VOOYS 1947: 305).

A németalföldi nyelvterület első jelentős munkája *A holland nyelv kézikönyve* (1914) címmel jelent meg, JACOB VAN GINNEKENTŐL. 70 különböző szaknyelvet (*vaktaal* – először jelenik meg a terminus a szakirodalomban) gyűjtött össze. A gyűjtés és azok egyedülálló csoportosítása unikálisnak számít a holland nyelvre vonatkozóan. Az összegyűjtött szaknyelveket öt csoportra osztotta a következőképpen: a társadalom alacsonyabb osztályaihoz tartozó csoportokhoz sorolta például a gyémántcsiszolók, a földmérők és borbélyok szaknyelvét, valamint elhatárolt egy a társadalom felsőbb rétegeihez tartozó szaknyelveknek a csoportját, amihez például a jogi nyelv tartozik, vagy az orvosok nyelve; szintén külön csoportot alkot a különböző foglalkozásokat végzők szaknyelve, például a vadászoké; a *beddingstalen* (magyarul nehéz megfogalmazni, de különböző vallási hovatartozásból és meggyőződésből származó csoportosulások nyelve), amelyhez például a katolikusokat, a protestánsokat, a zsidókat és szocialista munkásosztályt sorolja; végül utolsó csoportként a bizonyos irányzatok képviselőinek a szaknyelve következik, ahova például az alkohol ellen küzdő csoport tagjai tartoznak, vagy az állatvédők (HAGEN 2003 e-publ.).

1. a társadalom alacsonyabb osztályaihoz tartozó szaknyelvek, például gyémántcsiszolóké, földmérőké, borbélyoké;
2. a társadalom felsőbb rétegeihez tartozó szaknyelvek, például jogi nyelv;
3. foglalkozások nyelve, például vadászok nyelve;
4. *beddingstalen*, például katolikusok, protestánsok, zsidók, szocialista munkások nyelve;
5. bizonyos irányzatok képviselőinek nyelve, például alkoholelles csoport, állatvédők; (HAGEN 2003 e-publ.)

Megfigyelhető, hogy a holland nyelvet szakzsargonokra osztja, a társadalmi hierarchián való elhelyezkedéseket, a foglalkozási területeket és érdeklődési köröket alapul véve.

Valamint ez az első munka, amelyben a szleng tüzetesebben nagyító alá kerül (DE VOOYS 1947: 303). Legfőbb érdeme, hogy rámutat azokra a területekre, ahol a szleng (bármilyen formában) a legnagyobb valószínűséggel felbukkanhat. Ilyenek a

titkosnyelvek, a gyereknyelvek, a diáknyelv, valamint a vadászok és a katonák nyelve.

Ez a munka, amint azt az alábbiakban látni is lehet, sok későbbi szótárnak és munkának szolgált az alapjául. Ilyen volt GINNEKEN tanítványa, JAN MOORMAN, aki 1932-ben *A titkos nyelvek* címmel írta meg a doktori disszertációját, valamint *A tolvajnyelv* (1906) W. H. L. KÖSTER HENKETŐL és *A csibésznyelv* (1937) E. G. VAN BOLHUISTÓL.

E. G. VAN BOLHUIS *A csibésznyelv* címmel adatta ki szlengszótárát, ami az amszterdami szlengszavakat gyűjtötte össze a 20. század elején. A szleng, mint ahogy mások szerint is, eredetileg az alvilág titkos nyelvének megnevezése. A szó fogalmi jelentése csak később bővül és a társadalom minden rétegére jellemző, normától eltérő szóasználatot jelenti.

A. WEIJNEN a *Brabanti dialektusok szótárát* (*Woordenboek van de Brabantse Dialecten*), a *Limburgi dialektusok* (*Limburgse Dialecten*) és a *Flamand dialektusok szótárát* (*Woordenboek van de Vlaamse Dialecten*) állítja össze. Ezek a szótárak a preindusztriális foglalkozásoknak szakzsargonjait gyűjti össze, például a kosárfonókét és a kovácsmesterekét (uo.).

MARIUS VALKHOFFOT, a holland író, szintén érdeklik a szleng jelenségei. 1933-ban *Az argó és a tolvajnyelv* című doktori székfoglalójában párhuzamot von az argó és a tolvajnyelv között (DE VOOYS 1947: 305).

A zsargon és a szleng szótára (1992) címmel jelenteti meg könyvét MARC DE COSTER, akinek munkájáról a későbbiekben még részletesebben szólni fogok. Előjáróban csak annyit, hogy a zsargon és a szleng fogalmi elhatárolásából kiindulva határozza meg a szleng fogalmát – DE VOOYS nyomán –, aminek szemléltetésére szlengszavakat és -kifejezéseket gyűjt össze.

ENNO ENDT tolvajnyelvi szótára (*A tolvajnyelv szótára*, 1986) az egyik legnépszerűbb a szlengszótárak közül jelenleg Hollandiában. Egy nagyon különleges szójegyzéket tartalmaz, mert a szójegyzékbe felvett szlengszavak a szlenghasználók által tudatosan használt szavakat tartalmazza.

A szleng jelenlétét tehát már nagyon korán érzékelték a nyelv iránt érdeklődők. A 14. században megjelent gyűjtemény legalábbis már erre enged következtetni. A különböző mesterségek által használt egyedi terminológia összegyűjtését látták szükségesnek, hogy az abban nem jártasak könnyebben eligazodjanak. DE VRIES már

észreveszi, hogy vannak a köznyelvtől eltérő szavak és kifejezések, amelyek csak gazdagítanak a nyelvet és nem feltétlenül kell rájuk úgy tekinteni, mint vulgarizmusokra. GINNEKEN munkájának célja a 14. századi *Mesterségek könyvével* egyezik meg, bár ő még mindig csak a tolvajnyelvi szavakat tekinti szlengnek. Az ő munkásságának köszönhetően azonban egyre többen kezdenek el érdeklődni a csoport- illetve rétegnyelvek iránt. Ezt mutatja HENKE (A tolvajnyelv, 1906) és BOLHUIS (A csibésznyelv, 1937) munkája is, valamint sokkal később MARC DE COSTERÉ (Zsargon és szleng, 1992) is, aki már elkülöníti a zsargont a szlengtől.

A rövid történeti áttekintés után fontosabb kortárs művek bemutatása következik az alábbiakban. A németalföldi szakirodalmak bemutatása által ismertetem az ezen a nyelvterületen szlengről kialakított meghatározásokat. A németalföldi nyelvterületen meghatározó nyelvészek TOON HAGEN, aki a szlenget szociolingvisztikai szempontból vizsgálta és megpróbálta elhelyezni a csoportnyelvek között, C. G. N. DE VOOYS a legnagyobb terjedelemben foglalkozott a szlenggel, később tárgyalandó tanulmányában, amely azért olyan fontos, mert összegyűjti a szleng jellegzetességeit az angolszász szakirodalomban használt kritériumok alapján, MARC DE COSTER, aki a zsargon és a szleng fogalmának elhatárolásából kiindulva fogalmazza meg a szleng fogalmát és végül J. W. DE VRIES–R. WILLEMYS–P. BURGER, akik a csoportnyelvek típusainak bemutatásával foglalkoztak.

TOON HAGEN 2003-ban tartott előadást egy nyelvészkonferencián *Szaknyelven a zsargonról* címmel (HAGEN 2003 e-publ.). HAGEN rövid összefoglalást adott a szaknyelv és a zsargon történelméről, majd szociolingvisztikai szempontból vizsgálta meg a különböző nyelvváltozatokat (szaknyelv, tolvajnyelv, familiáris nyelv, zsargon, idiolektus, köznyelv).

Összefoglalása nyomán megpróbálok egy általános képet adni a nyelvváltozatokról, valamint a szleng, HAGEN által meghatározott, csoportnyelvek közötti helyéről. A nyelvváltozatok társas funkciója alapján az állapítható meg, hogy a bizonyos csoportnyelveket használók tagjainak nyelvhasználata a csoporton belül egységes és az csak ott használatos, ami viszont elválasztja őket a csoporton kívül állók nyelvhasználatától. Ez azt jelenti például egy másik kontextusba helyezve, hogy a holland nyelv összeköt minden holland nyelvűt a holland nyelvközösségen belül, de el is választja az azon kívül esőket (HAGEN 2003 e-publ.). Ez a kisebb

csoportnyelveknél is ugyanígy működik, amit az alábbi táblázatban így foglal össze HAGEN:

BELSŐ (INTERN)		KÜLSŐ (EXTERN)
szaknyelv (<i>vaktaal</i>)		zsargon (<i>jargon</i>) köznyelv (<i>algemene taal</i>)
tolvajnyelv/argó (<i>bargoens</i>)	szleng (<i>slang</i>)	
familiáris nyelv (<i>thuistaal</i>)		idiolektus (<i>idiolect</i>)

2. Ábra (forrás: HAGEN 2003 e-publ.)

A fentiek értelmezése alapján tehát azt lehet megállapítani, hogy a csoportnyelvek két fő csoportra oszthatók. A belső nyelvhasználat a csoport tagjainak körön belüli nyelvhasználatát jelöli, ami a kívülállók számára nem érthető. A külső nyelvhasználat a nyelvközösség által használt nyelvet jelöli, a köznyelvet, ami mindenki által használt és mindenki számára érthető. Ezek alapján a csoportnyelvek az alábbiak szerint osztályozhatók. Belső (*intern*) nyelvfajták a szaknyelv (*vaktaal*) (különböző foglalkozások és szakemberek nyelve), tolvajnyelv/argó (*bargoens*) (fiatalkorú fiúk és lányok titkos nyelvhasználata), familiáris nyelv (*thuistaal*) (egy olyan nyelvhasználat, ami a családon kívül állóknak érthetetlen) (HAGEN 2003 e-publ.). A külső (*extern*) nyelvhasználat az információ központú társadalom eredményeképpen jön létre, különböző médiák keverékéből. Ide tartozik a köznyelv (HAGEN 2003 e-publ.).

A belső és külső csoportba beoszthatatlan nyelvfajták a szleng és a zsargon. Ezek köztes állapotot képviselnek a nyelvfajták között. A szleng (*slang*) azért, mert nyitottabb, mint a tolvajnyelv. Bizonyos társadalmi csoportok, diákok és a fiatalok csoportjának nyelvhasználata. A csoporthoz nem tartozók számára is jobban érthető (HAGEN 2003 e-publ.). A zsargon (*jargon*) belső és külső nyelvhasználatú csoporthoz is tartozik. Olyan szaknyelv, ami nem használ belső, a kívülállók számára érthetetlen szakszavakat. Ott használatos, ahol a szaknyelvet előnyben részesítők nyilvános helyen szerepelnek (például politikusok, hivatalnokok, sportközvetítők), és ahol nyelvhasználatuknak érthetőbbnek kell lenni az őket hallgatók számára. Szakmai

szókincsüket az informatívabb közlés és a meggyőzés hatásának érdekében használják, ami sokszor ahhoz vezet, hogy a hallgató számára érthetlenné válnak. A zsargonnak negatív konnotációja van (uo.). Napjainkban egyre jobban érzékelhető használatának gyakorisága – mondja HAGEN. Ez a belső és külső nyelvhasználat fejlődésének köszönhető. A zsargon elburjánzása a szókincsben figyelhető meg a legjobban. A zsargon jelenléte egyre jobban érezhető. Ez azzal hozható kapcsolatba, ami a külső és a belső nyelvhasználatban, már említett változásokban, figyelhető meg. Letagadhatatlan a foglalkozások fokozódó specifikálódása és szakmai terminusokra való redukálódása, ami sok szakkifejezés használatához vezet. Az információ központú társadalmakban a különböző médiák megjelenése is fokozza ezt a folyamatot. A virágzás vagy burjánzás minősítések, amelyek a zsargon formáinak nyelvészeti alkalmazásaihoz hasonlóak. A formára gondolva, elsősorban a szókincs a meghatározó. A szókincs gazdagodása a szaknyelvekből átvett szavakból, ami több százezer technikus terminust és új jelentéstartalmat hordozó szót jelent. Ezek közül sok szó furakodik be a köznyelvbe, ami azonban egy átlagos beszélőnek nem jelent gondot (HAGEN 2003 e-publ.) Az idiolektus (*idiolect*) az egyéni és sajátos nyelvhasználatra vonatkozik. A táblázatban speciális idiolektusokról van szó.

A szleng tehát egy olyan helyet képvisel a csoportnyelvek között, ami a Belső és a Külső nyelvhasználat között helyezkedik el, vagyis mindkettő tulajdonságai jellemzőek rá, de egyértelműen egyikhez sem sorolható be. A táblázatban elfoglalt helye szerint inkább a csoporton belüli nyelvhasználatra jellemző, ami a kívülállók számára nem mindig egyértelmű, de fokozatos elterjedése miatt bizonyos szlengszavak és -kifejezések a köznyelvbe is átszivárognak – így érthetővé és használhatóvá válnak a kívülállók számára is.

C. G. N. DE VOOYS egy nagyon részletes képet ad a szlengről egyik cikkében *A holland szleng eredete, tulajdonságai és elterjedésének okai (Oorsprong, eigenaardigheden en verbreiding van Nederlands „slang”)*. Hogy még pontosabb legyenek, a szleng terminológiai problémáiról és összehasonlításáról az angol *slang*gel és a francia *argot*val. Ezután áttekintést nyújt a jelenleg hozzáférhető szakirodalmakról és a szleng általános tulajdonságiról. Ez utóbbi a legfontosabb a dolgozat témáját tekintve, így az alábbiakban csak ennek ismertetésére kerül sor.

A szleng szó etimológiai magyarázata számára is elsődleges, mint más angolszász nyelvészek számára is. DE VOOYS is skandináv eredetre vezeti vissza a szlenget, amit

az 1750-es években még, mint tolvajnyelv vagy argó jelentésben használnak. A terminológia a 19. századra megváltozik, és jelentése kiszélesedik. Ezek szerint a szlenghez tartoznak mindazon szavak, amelyek a köznyelv szintje, vagy a standard nyelvhasználat alatt helyezkednek el (DE VOOYS 1947: 295).

A jelenség megnevezése is problematikus. A Holland nagyszótár (*Nederlandsch Woordenboek*) „közösségi nyelvről” vagy „alsóbb, alacsonyabb rendű népnyelvről” beszél. További lehetséges terminusok lehetnének még – írja DE VOOYS – a nem-konvencionális nyelv, divatnyelv, utcanyelv, vicces nyelv, csoportnyelv, titkos nyelv, tehát minden olyan nyelvhasználati forma, ami eltér a holland szépirodalmi nyelvtől.

A szleng definiálhatóságának nehézségeit reprezentálva különböző nyelvterületekről (angol, francia, olasz és német) idéz nyelvészeket, akik a szleng meghatározására tettek kísérletet. Mivel a dolgozatom a németalföldi szlengmeghatározásokat veti össze az angolszász meghatározásokkal, ezért csak az általa is vizsgált, angolszász nyelvterületen (OTTO JESPERSEN, aki egyébként dán volt, de angol nyelven írta munkáit, A. J. CARNOY és ERIC PARTRIDGE) kialakult, szlengre vonatkozó nyelvészeti eredményeket ismertetem.

A szleng használatának pszichológiai okait ő is nagyon meghatározónak tartja, amit az idézett angolszász nyelvészek munkái is alátámasztanak. OTTO JESPERSEN – a legtöbbet citált nyelvész – *Language* (1922) című könyvének egy fejezete megkülönbözteti a szlenget a dialektustól, a tolvajnyelvtől és a vulgáris nyelvhasználattól, ami társadalmi megkülönböztetésen alapul (uo. 296). Szerinte a szlengnek – már, ami a motivációt illeti – pszichológiai okai is vannak „a konvencionális szavak elkerülése végett a beszélő a szokatlant keresi a nyelvhasználatban, ami a képzeletet ingerli, ami vicces vagy festői. Nyelvi luxus, játék a nyelvvel, hogy megújítsa azt, akkor is, ha a már használatban lévő szó megfelelő lenne az adott tartalom kifejezésére. Az egyén eredetisége, a többség érzelme, az eredetiség igénye miatt a szleng rokonságban áll a költői dikcióval” (DE VOOYS 1947: 297).³

Hasonló nézeteket talál A. J. CARNOYNál, Az amerikai és más nyelvek szlengjének szemaszilógiája (*The semasiology of American and other slangs*) (uo.

---

³ Az eredeti szöveg így hangzik: uit afkeer van het conventionele woord zoekt men naar het ongemeene, dat de verbeelding prikkelt, dat garppig is of schilderend. Het is een linguistische luxe, een spelen met de taal, om die te vernieuwen, ook waar het gangbare woord schijnbaar voldoende is door de individuele oorsprong, het gevoel van meerderheid, door originaliteit is 'slang' in de verre verwant met dichterlijke dictie (DE VOOYS 1947: 297).

297) című cikkében. A szlenghasználó a konvenciók ellen van, sajátos látásmódját, érzelmeit, képzeletét egy új nyelvi formába önti. Szerinte a szlengben használt képek kapcsolatban állnak a trópusokkal és metaforákkal (DE VOOYS 1947: 295).

ERIC PARTRIDGE munkásságát egy előző fejezetben már összefoglaltam, de a DE VOOYS által kiemelt eredménye az, hogy ő egy sokkal szélesebb körű meghatározást ad a szlengről és nála a határok összefolynak a familiáris nyelv, a vulgáris nyelvhasználat és az argó között (DE VOOYS 1947: 295).

A szleng tehát a legjobban, olyan körökben jön létre, ahol a tisztelet, az illem és a hagyományos nyelvhasználat iránt a leggyengébb, ahol az ember elengedheti magát – mondja DE VOOYS. Ebben az esetben tehát főleg fiatalok, iskolások, egyetemi hallgatók, katonák, matrózok, artisták, bohémok, a társadalom alsóbb fokán elhelyezkedő nép és az alvilág körében használatos főleg (uo. 299).

JESPERSEN szeretné követni, de túl is akar lépni az eredményein. Szerinte a nyelvjárások is tartalmaznak szlengszavakat és -kifejezéseket. Azt sem helyes gondolni, hogy csak a nagyobb városok lakói lehetnek eredeti és kreatív nyelvhasználók és azok, akik vidéken laknak nem. Ennek éppen az ellenkezője igaz, hiszen ők sokkal színesebb, gazdagabb szókinccsel rendelkeznek. Szerinte elvetendő a nyelvészeti gondolkodásban az, hogy a nyelvjárások konzervatívak a nyelvi kreativitás szempontjából. Tehát szerinte „a szleng a nyelvjárásokban is jelen van, beleilleszkedik annak hangzatosságába, kiváltképpen annak fonológiai struktúrájába, mint ahogyan a nagyvárosokban beszélt nyelv fonológiai struktúrájába is” (DE VOOYS 1947: 302).⁴

A szleng kapcsolata különböző csoportnyelvekkel (például a titkosnyelvekkel) ismert. Nagy részben főleg olyan csoportokéval, mint a már említett iskolások, egyetemi hallgatók, katonák, matrózok nyelve – hiszen ők zártabb közösségekben élnek (DE VOOYS 1947: 302).

A szleng homályos fogalomalkotásáról mindent összegezve két megjegyzést tesz (1) A szleng egyéni és alkalmi jelenség, ami nagyon rövid életű is lehet. Idővel a köznapi nyelv részévé is válhat, ebben az esetben azonban elveszti szlengstátuszát.

---

⁴ Eredeti megfogalmazásban így hangzik: „Slang” te midden van dialect ontstaan, past zich wat de klank betreft, uiteraard aan bij de fonologische structuur van dat dialect, evengoed als het achterbuurt-„slang” van een grote stad de bijbehorende klankvorm vertoont, terwijl „slang” in beschaafde kringen zich aansluit bij de klanken van de standaardtaal (DE VOOYS 1947: 302).

„A szokatlan megszokottá válik, a szellemesség és a jelzésszerűség nem marad tudatos” (DE VOOYS 1947: 302). (2) A szleng a familiáris nyelvhasználatban is megjelenhet különböző árnyalatokban, mert itt is használhatnak a beszélők vulgáris szavakat, amiket illetudó körökben nem használnának. Tehát a határok itt is erősen elmosódnak (DE VOOYS 1947: 302).

A szleng szóalkotási módjával kapcsolatban kiemeli a szlenghasználó valamilyen szokatlan keresésére irányuló szándékát (DE VOOYS 1947: 302). Valami szokatlan után kutatva a szlenghasználó számára nagyon vonzóak lehetnek a szóalkotások és a szándékos torzítások. Szóalkotások lehetnek például egy szótag megduplázása (*traf traf spelen* 'futkos, rohangál'), alliterációk (*poespas* 'cirkusz, hűhó', *flierefluiten* 'léha ember'), vagy a rímelő szókapcsolatok főleg az igéknél (*hossebossen* 'összekapaszkodik', *koekeloeren* 'bekukucskál'). A szándékos torzításokra példát hozva megemlíthetjük az egy idegen szuffixum hozzáadását bizonyos szavakhoz, vagy a szavak latin végződéssel való megtoldását, ami főleg a diáknyelvre jellemző (például *beestianus* 'jóság', *soppelorum* 'fürdő'), és amivel komikus hatást érhet el a szlenghasználó. Ilyen hatást érhet még el, ha egy plussz szótag betoldásával a hangsúlyt a szón belül máshova helyezi (például *slampampen* 'henyélni' a *slampen*-ből 'henyél'), vagy ha két gyakran előforduló szót összeolvaszt (például az a diákszó, hogy *prolurk*, a *proleet* 'ribanc' és a *schurk* 'bitang, csirkefogó' szavakból áll). A játékos szóalkotások a népnyelvben is nagyon jellemzőek például a *jan-ever* a *jenever*⁵-ből (DE VOOYS 1947: 314). A szóalkotásokkal kapcsolatban az a probléma, hogy eredetük nem mindig egyértelmű és a nyelvészek gyakran félremagyarázhatják. A DE VOOYS véleménye tehát az, hogy ezek nem is annyira fontosak a szleng szempontjából, hiszen a szleng sokszor nem is tudatosan, hanem csupán a beszélő szeszélyességéből vagy éppen véletlenül is létrejöhetnek (DE VOOYS 1947: 315).

A szlengszavakra és -kifejezésekre szintén nagyon jellemző – amit korábban már említett is DE VOOYS, hogy elveszthetik szlengstátuszukat, ha azok hosszabb ideig vannak használatban és bekerülhetnek a köznyelvbe. A holland nyelvben nagyon jól látható ezeknek a szavaknak a jelenléte. Ilyenek például bizonyos zsidó, héber és francia szavak. Ezek a szavak a magasabb társadalmi körök nyelvhasználatából sülyedtek le a köznyelvbe. A zsidó, héber és francia szavakon kívül, jellemző volt még a gyarmatokról hozott szókincsre (pl. *soebatten* 'kunyaerál', *brani* 'vakmerő') és

---

⁵ A jenever Hollandiában ugyanaz, mint Magyarországon a pálinka, csak valamivel gyengébb.

a nyelvjárási szavakra is (DE VOOYS 1947: 315). Szintén nagy számban vannak a szlengstátuszú jövevényszavak vicces dolgok vagy értelmetlenség kifejezésére is.

Egy másik nagyon fontos jellegzetessége a szlengnek, hogy nagyon sokszor él a metafora alkalmazásával (ami persze nem csak a szlengre jellemző). Ezeket úgynevezett *nood-metafoor*-nak 'pót-metaforáknak' nevezi, mert nem közönséges metaforák, hanem a metaforákhoz hasonló, eredetieskedő megnevezései a hagyományos dolgoknak (uo. 316).

DE VOOYS szerint a szleng tulajdonságait kutató szakirodalmak nem sok figyelmet fordítottak a szlengszavaknak és -kifejezéseknek kaméleonszerű jelentésváltozására (uo. 316). Ezt érvényesnek tarja a hangokra, az igékre és kifejezésekre is a szlenghasználat során. A jelenséget hang- és fogalomasszociációnak nevezi.

DE VOOYS szintén kiemeli, hogy a szlengszavak és -kifejezések gyakran nagyon rövid életűek. Kialakulásukra szintén a gyorsaság és pillanatnyiség jellemző. A szleng keletkezésének okát a szellemes beszélő véletlen, alkalom szülte, hirtelen jött ötletében látja. Elterjedésére vonatkozóan különböző módokat tart valószínűnek: történhet például családi körben, vagy baráti körben, de ha egy népszerű író rögzíti az egyik regényében, akkor is elterjedhet az adott szó használata, ami valószínűleg a szó gyors elközvetülését is eredményezheti. Ha azonban ez megtörténik, akkor a szlenghasználó gyorsan valamilyen új, meglepő szót keres magának (DE VOOYS 1947: 320). A divat azonban nagyon gyorsan változik – újabb szavak jönnek, és a régiek eltűnnek a használatból. A nyelvföldrajzi kérdéseket elveti DE VOOYS, mert az előzőekből kifolyólag – a szlengszavak gyors cserélődése miatt – szinte képtelenség lenne felrajzolni egy úgynevezett szlengtérképet (DE VOOYS 1947: 322). DE VOOYS szerint előnye is van annak, hogy a szleng hosszabb ideig él, mert akkor írásban is rögzül. Ezt korai szótárak szószedete is bizonyítja. Az olyan szavak mellé, ami alacsonyabb társadalmi státuszú csoportok használatában voltak *low* – 'alacsony' megjegyzést tettek. Nagyon sokat bizonyít, hogy ezek a szavak, a mai nyelvhasználatban már köznyelvnek számítanak, tehát elvesztették szlengstátuszukat (DE VOOYS 1947: 331).

A szlengmeghatározás problémájából kiindulva szintén említi a szótárkészítők nehézségeit, mint ahogyan azt az angolszász szakirodalomban is láthatjuk CONNIE C. EBLE-nél. Egy helytálló, egyértelmű definíció hiányában a szótárkészítők sokszor azzal a problémával szembesülnek, hogy a rendelkezésükre álló szóanyagból nem

mindig tudják megállapítani, hogy bizonyos szavak a szleng kategóriájába sorolhatók-e. Sok szó és kifejezés problémája abból adódik, hogy azok csak bizonyos kontextusban válnak szlenganyaggá. Kiragadva onnan azokat csak a köznyelv kategóriájába sorolhatók be.

JESPERSENhez hasonlóan a szleng legkedveltebb területeit DE VOOYS is felsorolja. Ahogyan azt JESPERSEN is írja, a nyelveknek van egy közös magja, ami az emberi tulajdonságokból és jellegzetességekből kifolyólag létezik. (JESPERSEN 1999: 205). A legnagyobb számban található szlenganyagot különböző csoportokra bontva határozza meg, amelyek a következők: testrészek nevei, verés és verekedés, futás és menekülés kifejezései, örültnek lenni, ivás, részegeskedés, becsapás és átverés, pénz, lopás, halál és félelem. Nagyon nagy számban vannak szlengszavak és -kifejezések a férfi és női nemi szervekre vonatkozóan, valamint a káromkodások, átkozódások, szitkozódások és a gúnynevek területén is (DE VOOYS 1947: 322).

A szleng árnyalati rétegződéséről is beszél. Amikor a szavak megjelennek egy közösségen belül, különböző életkorúak és társadalmi helyzetűek fogják használni, még egy családon belül is. Ezért nem minden szó fog ugyanolyan stiláris szinten rögzülni mindenkinél (DE VOOYS 1947: 322).

Az utolsó évtizedekben a szleng hatása a köznyelvre még nagyobb, mint azelőtt. Nemzetközi jelenség, aminek okát az egyre jobban demokratizálódó társadalomban látja (DE VOOYS 1947: 336). Az emberek írásos kultúrája megváltozott, egyre jobban az eredetiség felé tendálnak, tehát mindenki arra törekszik, hogy kifejezésmódja egyéniségét tükrözze. Ehhez keresnek minél eredetibb és különlegesebb kifejezési módokat

Végkövetkeztetésként a szleng megítéléséről beszél, hogy a szleng az iskolázottak, az irodalmárok, a laikusok hogyan ítélik meg. Néhányan azt gondolják, hogy a szleng csak a bolondok nyelve. Néhányan viszont nagy érdeklődést mutatnak iránta.

A legérdekesebb, amit nála észrevettem, hogy figyelmeztet annak a veszélyére, hogy egy ilyen gyorsan változó nyelvet használó generációt, talán majd nem fog megérteni az elkövetkezendő, és félre is fogják érteni (DE VOOYS 1947: 337). Erre, az én ismeretem szerint még senki nem utalt. Azonban, ha megnézzük SHAKESPEARE műveit, akinek a műveiben, szintén voltak szlengszavak és -kifejezések, akkor nem kell annyira aggódni, hiszen műveiket ma is sokan olvassák és értik. A mai

szlengszavak tehát két generációval később talán már nem is fognak szlengnek számítani, mert beolvadnak majd unokáink köznyelvébe.

DE VOOYS szlengről kialakított kutatását úgy tudnám értékelni, hogy elért eredményei nem sokban különböznek az angolszász nyelvészek eredményeitől. Beszél a szleng használatának pszichológiai okairól, szó- és képalkotásáról. Megerősíti annak a tényét, hogy a szleng nem csak nagyvárosokban, többnyire a köznyelvet beszélők körében, van jelen, annak rohanó, elmaterializálódott világát tükrözve, hanem a kisebb városokban és falvakban is. A dialektusok – változatos képe és nyelvi színessége miatt – jobb alapanyagoknak bizonyulnak, hiszen a nyelvi kifejezésmód terén sokkal változatosabbak (EBLE, JESPERSEN is).

JESPERSENhez hasonlóan szintén kiemeli a nyelvben azokat a területeket, ahol a szleng a legnagyobb valószínűséggel előfordul. Itt nagyon jól látható, annak a feltevésnek a bizonyítása, hogy a közös emberi jellegzetességből fakadó tulajdonságok megegyeznek a nyelvekben, így a szleng terén is. Az angol nyelvben és a holland nyelvben is azonos területeken virágzik a szleng használata: testrészek, emberi fogyatékoságok és gyengeségek, szidalmazás és káromkodás és a nemi együttéléshez kapcsolódó szavak és kifejezések.

Szintén rámutat a szleng rövid ideig való létmódjára, valamint arra, hogy ezek a szavak szélesebb körben való elterjedése miatt a köznyelv részévé válhatnak. Tehát minden szlengre vonatkozó jellegzetesség hasonlatos az angolszász szakirodalomban megismertekkel.

MARC DE COSTER *A zsargon és a szleng szótára* címmel jelentetett meg könyvet. Ennek a bevezetőjében foglalja össze a szlengről és a zsargonról kialakított nézeteit és a kutatásban végzett eredményeit. A bevezető után egy külön fejezetben tárgyalja a zsargon és a szleng fogalmának és jelentésének elkülönítését, hogy a könyvben szereplő szöveget kategóriákba való besorolása egyértelműbb legyen az olvasó számára. Témám szempontjából a szlengre vonatkozó meghatározása érdekel. DE COSTER esetében azonban, a szleng meghatározása nem választható el a zsargontól, mert a szlenget a zsargontól való elhatárolás függvényében tárgyalja. A szöveg struktúráját is az szervezi, hogy hogyan állítja egymás mellé és egymással ellentébe a két fogalmat.

DE COSTER a mai világ – foglalkozásokra, érdeklődési területekre, sportágakra és szubkultúrákra való – felosztottságából indítja gondolatmenetét, és ebből a gondolatmagból jut el a szleng és a zsargon elhatárolásáig. A legfontosabb különbséget abban látja zsargon és szleng között, hogy a zsargon kifejezetten a fent felsorolt csoportokhoz kötődik, azoknak a szakmai terminológiáit szolgáltatja, míg a szleng nem kötődik semmilyen csoporthoz, annak kialakulása és természete más célt szolgál a nyelvet használók számára. A szleng, a jókedv és a szellemesség nyelvi kifejezőeszköze – foglalkozástól, érdeklődési területtől, sportágaktól és szubkultúrától függetlenül juttatja érvényre az adott személy egyéni kifejezési módját és az adott pillanat kihagyhatatlan nyelvi humorra szolgáló helyzetét.

Minden csoportnak meg vannak a saját szakkifejezései, és persze saját szlengszavai is. A zsargon és a szleng használóinak a célja nyilván az, hogy érthetőbbé és elfogadhatóbbá tegyék magukat az adott csoporton belül, ahova tartoznak, vagy ahova szeretnének tartozni (DE COSTER 1991: 13). A csoportnyelvek használói azonban, ezáltal ki is zárják a csoporton kívül állókat, ezért ezeknek a csoportnyelveknek a használata mindig valamilyen elit státuszra utal. A zsargon és a szleng megtévesztik a nem-beavatottakat. Sok szó és kifejezés azzal a céllal születik meg, hogy valamit elleplezzen a nem-beavatottak elől (DE COSTER 1991: 13). Ilyen zsargont használnak például az orvosok, akik inkább szakmai terminusokkal tömik meg mondanivalójukat, hogy a betegeket megkíméeljék a rossz hírtől. Ezzel szemben a katonák a szleng legszívesebb és legszemléletesebb használói, akik a szigorú életkörülmények elviselését megkönnyítve humorral töltik meg mindennapjaikat, amely nyelvi kifejezőmódjukban nyilvánul meg a legjobban. Ez is bizonyítja – amit már fentebb idéztem – hogy a zsargon alapvetően bizonyos foglalkozások, érdeklődési területek, sportágak és szubkultúrák szakmai kifejezéseihez köthető, míg a szleng főleg eredetiségre és humorosságra törekszik az élet minden nyelvben megnyilvánuló területén.

A zsargon és a szleng között nagyon nehéz meghúzni a határvonalat. Ezt mutatja egy köznyelvi szótár (*Van Dale Szótár*) definíciója is, ami így határozza meg a szlenget „nagyon egyedi és jellegzetes kifejezések összessége, amit egy közösség, vagy egy bizonyos foglalkozást végzők egy csoportja használ. Ilyenek például a filmesek szlengje, a katonáké és a diákoké” (DE COSTER 1991: 14). Ez a definíció azért nem megfelelő, mert a zsargoné is lehetne. A szlengre is igaz ugyan, hogy egyedi és jellegzetes kifejezési módot használ, valamint, hogy egy közösségen, vagy

csoporton belül használják ezeket a kifejezéseket, de ez a zsargonról szintén elmondható. Sőt a szlenget használókra hozott példákban még a filmeseket is felsorolja, ami kifejezetten az általuk használt szakmai kifejezésekre utal. Valamint a szleng kialakulása – DE COSTER szerint – nem feltétlenül valamilyen csoporthoz köthető, hanem a beszélő valamilyen új (szó vagy kifejezés) utáni vágyából és a konvencionális szavak iránt érzett ellenszenvből fakad (DE COSTER 1991: 14). A jelenleg érvényben lévő szótár definíciója tehát nem alkalmas, ezért egy pontosabb definíció megalkotásának szükségességét szorgalmazza.

A DE COSTER által kialakított szleng meghatározását, a zsargontól való elhatárolás és a szótárak által szolgáltatott, nem kielégítő definíciók alakították ki. Ennek segítségével angolszász nyelvészek (J. S. FARMER, E. PARTRIDGE) szlenggel kapcsolatos munkáit használta, valamint C. G. N. DE VOOYS előbbieken már megismertetett munkáját. Az így kialakított definíció szerint – az említett szerzők munkái alapján – a szleng tehát egy olyan közegben jön létre, ahol nem tisztelik a nyelvi illemszabályokat, és ahol „nyersebb” a nyelvi kifejezési mód – például a katonák és matrózok körében, de előfordul olyan körökben is, amire a fenti állítás nem érvényes, ilyen például az orvostudomány (DE COSTER 1991: 14). Használatának okai – megegyezve PARTRIDGE tizenöt pontjával – szintén a szokványostól való menekülés, a klisék elkerülése, a nyelv gazdagítása, egy csoporthoz való tartozás kifejezése és valamilyen rossz hír közlésének az enyhítése (csak párat említve ezek közül) (DE COSTER 1991: 14). A szleng használatának a célja sokszor a gúny és a tréfa (J. S. FARMER), gyakori a metaforák használata. A szleng lehet egy egyéni nyelvhasználat kifejezőeszköze is. Szintén jellemző rá, hogy kérészerűtű, de ha egyszer megveti a lábát a standard nyelvben, akkor elveszti szlengstátuszát.

DE COSTER szerint a szleng meghatározása egyébként szinte lehetetlen a németalföldi nyelvben, és az csak körülírható. Erre lehet bizonyíték az is, hogy a szleng jelenségére szinte lehetetlen megfelelő szót találni a holland nyelvben (ez szintén megjelenik C. G. N. DE VOOYSnál is (295)). Magát a szlenget is ismeretlen eredetűnek tartja, de szintén a skandináv eredetet valószínűsíti. A 18. században még zsargon vagy tolvajnyelv jelentésben használták, majd a 19. században, amikor az első szlengszótárak megjelentek, minden olyan szót és kifejezést jelölt, ami a standard nyelv alatt helyezkedik el (DE COSTER 1991: 14).

Összegezve úgy tudja a szlenget ezek alapján, „csak” körülírni, mint „egy nagyon bizalmas, néha alacsony nyelvhasználatot, szembehelyezve azzal a standard nyelvvel, amit az ember az iskolában tanul. A szleng nem-konvencionális nyelv, utcanyelv, divatnyelv, csoportnyelv. Tartalmazhat nyelvjárási szavakat, mert az eredetiségre való törekvés ugyanúgy, vagy sokkal jobban jellemző a dialektusban beszélőkre. Tulajdonképpen a szlenget tiszta költészetnek lehet tekinteni” (DE COSTER 1991: 15).

JAN W. DE VRIES–ROLAND WILLEMYN–PETER BURGER a *Holland nyelv története* című könyvükben a következőképpen írnak a csoportnyelvekről: Az, hogy az ember milyen szavakat használ az nem csak attól függ, hogy hol lakik, de attól is, hogy milyen társadalmi csoporthoz tartozik. Ha beszélünk, akkor életkortól, nemtől, foglalkozástól, vallási hovatartozástól, politikai meggyőződéstől, szabadidős tevékenységtől és etnikai hovatartozástól függően beszélünk. Sok foglalkozásnak meg van a saját szóhasználata. Ilyen szaknyelv lehet például a klumpakészítők, a molnárok, a pilóták, politikusok vagy tanárok nyelve. A gyűjtőknek vagy a sportolóknak is lehet külön nyelvhasználata. Ezeket tevékenységi köröknek megfelelő csoportnyelveknek nevezik (*bezigheids-talen*). Ezeket már JACOB VAN GINNEKEN is így nevezte a 20. század elején (1914-ben). A csoportnyelvek alapja a köznyelv, vagy néha a dialektusok. A csoport tagjai közötti kommunikációt szolgálják, gyakran azzal a funkcióval, hogy a csoporton kívülállókát kirekesszék, vagy megkülönböztessék magukat azoktól, akik nem tartoznak az adott csoporthoz. Az eltérő szóhasználat az egyik legszembetűnőbb és legfontosabb jellegzetességük, ami a nyelvtanra vagy a kiejtésre szinte egyáltalán nem mondható el (DE VRIES–WILLEMYN–BURGER 1995: 198).

A csoportnyelvek közé sorolják a tolvajnyelvet (*Bargoens*) az „előkelősködő” nyelvet (*bekakt*), a turbónyelvet (*turbotaal*) és a fiatalok nyelvét (*jongerentaal*).

A csoportnyelvekre legjellemzőbb példának tartják a tolvajnyelvet (*Bargoens*). A tolvajnyelv függhet a területileg eltérő dialektusoktól. A következő fogalomkörökben nagyon jellemző a tolvajnyelv használata: a pénz, az ital, a testrészek, szexuális tevékenységek, valamint a gúnynevek és szitkozódások (uo. 199).

A következő típust, az „előkelősködő” nyelvet, a tolvajnyelvvel hozzák kapcsolatba. Olyan csoportnyelv, ami a felsőbb osztályok nyelvhasználatára jellemző. Az „előkelősködő” nyelv (*bekakt*) hasonlít a tolvajnyelvhez, de ez nemcsak

a szóhasználatban nyilvánul meg, hanem a kiejtésben is vagy a szavak megszokottól eltérő hangsúlyozásában. A szóhasználatra nagyon jellemző, hogy a beszélők francia szavakat és kifejezéseket használnak. Ami kevésbé magától értetődő, hogy olyan szavak is bekerülnek szókincsükbe, amelyek a köznyelv alsóbb stílusrétegéhez tartoznak. Valószínű, hogy ezzel a nyelvhasználattal a közönséges emberektől való elkülönülésüket szeretnék kifejezni (DE VRIES–WILLEMYN–BURGER 1995: 200)

A csoportnyelv divatos nyelvhasználat is lehet azok számára, akik a modern társadalom állandó változását szeretnék kifejezni: a nonszensz dolgokról beszélő politikusok, a trendi divatdiktátorok, a lemezlovasok. Sajátos nyelvhasználatuknak nagy presztízst tulajdonítanak. Azok, akik szeretnének közéjük tartozni, követniük kell divatos nyelvhasználatukat. Erre a nyelvészek egy külön terminust vezettek be az úgynevezett trendolektust (*trendolecten*) (uo. 201), ami a trendi és az idiolektus szavak összetételéből született meg. Minél trendibb akar lenni valaki szóhasználatában, annál gyorsabban változtatja azt. Ebből kifolyólag nagyon sok divatszó születik meg, viszont gyors cserélődésük miatt ugyanolyan gyorsan ki is halnak, ezért nem kerülhetnek be a szótárakba, vagyis egyáltalán nem rögzülnek írásban. Nagyon jellemző rájuk a hangok megváltoztatása egy-egy szóban, vagy rövidítésben. Gyakran használnak alsóbb stílusrétegből származó szavakat a provokáció kedvéért, vagy idegen nyelvből átvett szavakat, de jellemző rájuk az archaizmusok használata is. Sokszor meglévő szavak jelentésének elferdítését is alkalmazzák. A turbónyelv (*turbotaal*) megnevezést először JAN KUITENBROUWER használta egyik könyvében 1987-ben. Gyűjtőnévként alkalmazta a trendi nyelvhasználat minden változatára a társas-blablától (*socio-babble*) a yuppie nyelvéig (*yuppie-speak*) (uo. 202).

A fiatalok nyelve (*jongerentaal*) hasonlít a turbónyelvre. Ők is sok új szót alkotnak (például 'depis' depressziós vagy egy 'limbo' limburgi⁶). A fiatalok nyelve sok szót kölcsönzött a bakanyelvből, a tolvajnyelvből, dialektusokból és az angol nyelvből (főleg az amerikai filmekből) (hiv.). A fiatalok nyelve napjainkra egyre jobban burjánzik. Ez azzal hozható kapcsolatba DE VRIESÉK szerint, hogy a fiatalok, mint csoport, sokat fejlődtek, kialakult sajátos kultúrájuk. Saját öltözködési kultúrájuk, hajviseletük, zenéjük és nyelvük van. DE VRIESÉK az előbb említett fejlődés okát abban is látják, hogy a fiatalok egyre tovább maradnak fiatalok, amivel az

---

⁶ Hollandia egyik legdélibb megyéje Limburg.

is együttjár, hogy a generációk közötti szakadék is tovább nő, ami a nyelvben is jól megfigyelhető. Erősen hangsúlyozzák azt is, hogy a mai fiatalok nyelve a jövő nyelve, vagyis a köznyelv sokkal jobban fog a mai fiatalok nyelvére hasonlítani, mint ma (DE VRIES–WILLEMYN–BURGER 1995: 202)

Ezt a csoportnyelvet is nagyon nehéz rögzíteni, vagy eltűnnek nagyon gyorsan a nyelvből, mint a turbónyelv szavai, vagy beolvadnak a köznyelvbe. Ami még fontosabb, hogy a fiatalok nyelve nem homogén. Különbözhet regionális, vagy társadalmi szinten, illetve nem mindegy, hogy lányok vagy fiúk használják. DE VRIESÉK szerint a fiúk sokkal több tipikus szót használnak, mint a lányok. A fiúk nyelvhasználata sokkal szabadosabb a szex és a káromkodások szintjén (uo. 204).

DE VRIESÉK tehát a Hollandiában fellelhető csoportnyelveket rendszerezték, azok tulajdonságait gyűjtötték össze. A legszembevetőbb az, hogy azok a tulajdonságok, amelyeket a csoportnyelvekre vonatkozóan meghatároztak, akár a tolvajnyelvről, az „előkelősködő” nyelvről, a turbónyelvről, vagy a fiatalok nyelvéről volt is szó, mindben a szleng korábban már összefoglalt tulajdonságait lehet fellelni. Igazából tehát szlengről beszélnek ők, amikor ezekről a csoportnyelvekről beszélnek. A tolvajnyelv vonatkozásában a legjellegzetesebb fogalomkörökben használt szavak és kifejezések megegyeznek a DE VOOYS által összegyűjtött fogalomkörökkel. Az „előkelősködő” nyelv használói mindig olyan szavakat használnak, ami kifejezi összetartozásukat, vagy elkülönülésüket más társadalmi osztályoktól. A szlengre szintén jellemző, hogy a köznyelvtől eltérő szavakat és kifejezéseket használ, a csoporthoz tartozók másságának kifejezésére, legyen az egy francia szó vagy kifejezés, vagy akár egy alsóbb stílusrétegből származó szó. Lényeg a másság. A turbónyelvet használók divatos szavai szintén szlengjellegzetességekre mutatnak. A szlenghasználók is állandóan új szavak után kutatnak, egyik szó után hozzák divatba a másikat, ami aztán vagy kikopik nyelvhasználatukból, vagy beolvad a köznyelvbe. A szlengszavak szintén nem rögzülnek írásban (általában), mint ahogy a turbónyelv szavai sem. A fiatalok által használt nyelv szlengjellegzetességeit meg sem kéne említenem, mert annyira egyértelmű. Sok szlenges szakirodalom első helyen említi a fiatalok nyelvhasználatát, mint a szleng elsőrendű bölcsőjét. A lázadás, az elkülönülés, a játékosság, a másság kifejezésére használt szavak és kifejezések mind a szleng kategóriába sorolhatók. Azzal azonban nem értek egyet, hogy a fiúk és a lányok ennyire különböznek nyelvhasználatukban. Lehet, hogy a fiúk többet káromkodnak, vagy trágárabbak, mint a lányok, viszont ezt nem lehet mennyiségben

mérni, inkább csak minőségben. El sem tudjuk képzelni, vagyis a férfítársadalom el sem tudja képzelni, hogy a lányok hányféle szót használnak egymás között akár a sminkelés fogalomkörében, vagy az őket érintő nemi különbségekből fakadó fogalomkörökben.

Mindenesetre azok a csoportnyelvek, amiket az előbbieken említett a tárgyalt könyv adott részének írói, a szleng legfőbb jellegzetességeit hordozzák magukon.

2. A szleng után kutatva sok nehézségbe ütköztem a németalföldi szakirodalomban. A folyóiratok tartalomjegyzékében és a könyvtári katalógusban kutatva sokáig nem találtam adott tárgyszó (szleng) megjelölése alatt semmit, vagy csak nagyon keveset a szlenggel kapcsolatban, ami a németalföldi szlengjelenségre vonatkozott volna. Illetve találtam, de én is mindig az angolszász szerzők neveivel találkoztam. Akkori tudásom szerint a szleng holland megfelelőjének a *bargoens* szót hittem, aztán rájöttem pár tanulmány elolvasása után, hogy az adott szerző a tolvajnyelvről, az argóról vagy a zsargonról beszél. Ezek után azt gondoltam, hogy a szleng szó lesz a megfelelő, hiszen önmagában hordozva univerzalitását, valószínűleg hollandul is használják ezt a kifejezést, mint ahogy magyarul sem használunk mást. A szleng szó tárgyszóként való megadása sokat segített, hogy eljussak fontosabb szlengről szóló szakirodalmakhoz. Ezeket fokozatosan megismerve azonban rájöttem, hogy a két szót, a *bargoens*-t és a *szleng*-et, helyenként szinonimaként, helyenként szigorúan elkülönítve, helyenként viszont kizárólagosan vagy csak a *szleng*, vagy csak a *bargoens* terminust használják a nyelvészek. A szerzők általában utaltak is a terminológiai problémákra, mint ahogy az DE VOOYSnál vagy DE COSTERNél is látható. Akkor döntöttem el, hogy összegyűjtöm a németalföldi szakirodalomban megjelent definíciókat. Ezeknek az ismertetése azért fontos, hogy a terminológia mögötti problémákat felfedjem és ezáltal a szleng meghatározásához is közelebb kerüljek.

A Hollandiában legismertebb szótárak meghatározásával kezdem, majd kisebb szótárak és zsebszótárak meghatározásával folytatatom. A fogalom után keresve meg kell néznünk a *slang* és a *bargoens* címszavaknál is a szótár által adott definíciót, így azokat én is két csoportra osztom fel a címszavak szerint.

A *slang* címszó alatt szereplő definíciók tehát a következőek. A Van Dale Nagyszótár meghatározása szerint a szleng „nagyon egyedi és jellegzetes kifejezések

összessége, amit egy közösség, vagy egy bizonyos foglalkozást végzők egy csoportja használ. Ilyenek például a filmesek szlengje, a katonáké és a diákoké”

A szleng címszó alatt szereplő definíciók után nézzük meg, hogy a *Bargoens* címszó alatt milyen meghatározások szerepelnek! A Wikipedia enciklopédiájának (Wikipedia, the free encyclopedia) meghatározása szerint a *bargoens* a holland nyelvben a szleng megfelelője. Angolul a *cant* megfelelője, amit a 17. században használtak. Bűnözők, vándorkereskedők és csavargók használták, mint titkos nyelvet. Megegyezik a spanyol *Germanía*-val és a francia *argot*-val.

Mindenesetre, a szó maga *bargoens* még mindig a tolvajok nyelvére utalt a 19. század végén és a 20. század elején is. A napjainkban használt holland *bargoens* vidékről vidékre variálódik, valamint a *bargoens* gyakran arra a variánsra utal, amit a volt Holland tartományban és főleg Amszterdamban használnak. Még egyes szlengszavak a homályba süllyedtek, addig mások a standard nyelvben tűntek fel. Minden tolvajnyelvnek a szókincsére jellemző, így a *bargoens*-ra is igaz, hogy szavai a gúnyolódás, a pénz, a bűnözés és a szex fogalomkörében a leggyakoribbak. Annak a következtében, hogy nagyon sok zsidó vándorkereskedő járta az országot és helyzetük relatíve kitaszított volt, ezért a *bargoens*-ban nagyon sok a zsidó jövevényszó. Ilyen szó például a *mesjogge* – ‘őrült’ vagy a *jatten* – ‘ellop’ szavak. A *Baragouin* franciául zsargont jelent.

A tolvajnyelv és Csibésznyelv, Két tolvajnyelvi szótár a 20. század első feléből (*Bargoens Boeventaal & Gabbertaal, Twee Bargoense woordenboekjes uit de eerste helft van de 20ste eeuw*) című könyv bevezetője a következőképpen fogalmazza meg a *bargoens* jelentését. A *bargoens* zsargon, a tolvajok titkos nyelve, a csavargók és a prostituáltak nyelve. Szintén olyan emberek nyelvhasználata, akik nem akarnak bizonyos dolgokat a nevükön nevezni. A „klasszikus” *bargoens*-t – mint ahogy az a köztudatban is él – a 19. század végén és a 20. század elején beszélték.

Ebben az időszakban jelent meg két *bargoens*-ról szóló könyv: A tolvajnyelv (*De boeventaal*) (1906) W. H. L. KÖSTER HENKETŐL és A csibésznyelv (*De gabbertaal*) (1937) E.G. VAN BOLHUISTÓL.

Az interneten találtam egy olyan oldalt, ami a *bargoens*-ról készült azoknak, akik még most ismerkednek a jelenséggel – *Bargoens* kezdőknek (*Bargoens voor beginners*) címmel. A Van Dale Szótár meghatározása alapján, miszerint a *bargoens* kezdetben az alvilág titkos nyelve volt (argó, csibésznyelv, tolvajnyelv), csak a

bargoens eredetéről tudunk meg többet. A mai nyelvben használt *bargoens* kifejezés ma már ennél többet takar. A fejlődés úgy ment végbe, hogy különböző szavak, amelyek a *bargoens*-hoz tartoztak, az idő elteltével a standard nyelv (ABN=Algemeen Beschaafd Nederlands) részévé váltak. Ez azonban még nem jelentette azt, hogy minkenki elfogadta őket, mert bizonyos szavak még mindig „szégyenfoltként” hordják magukon, hogy a *bargoens*-hoz tartoztak. Ez viszont megosztja a standard nyelv használóit. Arról gondoskodik, hogy nem minden nyelvközösség számára váltak elfogadottakká. Ebben a kontextusban beszélhetünk egy úgynevezett AB-slang-ról (*Algemeen Beschaafd Slang*), vagyis standard szlengről, ami az alvilág titkos nyelve, a tolvajnyelv és a standard nyelv között egy köztes állapotot képvisel. Tehát a *bargoens*, vagyis a korábbi jelentésben használt tolvajnyelv, ma már szleng jelentésben használatos. Nagy fejlődésen ment keresztül tehát maga a fogalom, de a hozzátartozó szavak megítélése is. A vicces és tréfás jelzők ezekkel a szavakkal kapcsolatban nagyon általánosak lehetnek, mindenesetre ez jellemző rájuk a legjobban. A nyelvészek szerint főleg az eufemisztikus szavak a gyakoriak, mint például az a szlengszó hogy *kedraaister* ’utcalány’, a *straatprostituée* ’prostituált’ szó helyett használatos. Kezdetben szlengszónak számított, de a fogalom „finomabb” kifejezése miatt elterjedt a standard nyelvben is. Végül a szavak nagy része a fiatalok nyelvéből származik, amelyek szintén átkerülhetnek a standard nyelvbe (a magyar nyelvből vett legjobb példa talán a *matek* szó, ami kezdetben a diáknyelv része volt, de ma már a köznyelv része).

Szintén egy internetes oldal meghatározása szerint, egyesek azt gondolják, hogy a *bargoens* a népnyelv egyik oldalágaként fogható fel, azonban a köztük levő határvonalat nagyon nehéz meghúzni. Mások véleménye az, hogy a *bargoens* eredetileg az alvilág titkos nyelve volt. Ez utóbbi kijelentést a következő szavakkal lehet jól szemléltetni, amelyek a pénzt nevezik meg különböző módokon *heitje* ’zsozsó’, *joetje* ’zsé, lé’. Egyes *bargoens* szavak a jiddisből származnak, ilyen például a *jatten* ’elcsór, megfúj’ szó. A *bargoens* szintén átnevezi a szekszualitással kapcsolatos szavakat, mint például a *fietsen* – ’biciklizni’, a nemi aktusra vonatkozóan. Néha a *bargoens* szavak átkerülnek a köznyelvbe, például *gappen* – ’elemel, elcsen’, néha viszont az ellenkezője történik. Ilyenkor a *bargoens* köznyelvi szavakat használ fel, például a *werken* (dolgozni jelentésű szót) ’lopni’ jelentésben használja. Az irodalomban sokat használják az írók a *bargoens* szavakat és

kifejezéseket, hogy még hitelesebb legyen a jellemzése a nyelvhasználat által a szereplőknek.

Mindezekből azt a következtetést vontam le, hogy a *bargoens* és a *slang*, mint a két egymással harcoló terminus a holland nyelvű szakirodalomban, ma már szinonimákként foghatóak fel. A *slang* terminust valószínűleg az angolszász szakirodalom hatására használják, olyan jelentésben, amit ma az angolszász szakirodalom partridge-i, eble-i vagy jesperseni jelentésben használ. Ezt a hagyományt követi C. G. N. DE VOOYS például, aki következetesen szlenget használ, vagy MARC DE COSTER. A *bargoens* terminust a korábbi szakirodalom használja, amikor a szlenge még csak az alvilág nyelvét, vagy a tolvajnyelvet jelölte. Ide tartozik például JACOB VAN GINNEKEN vagy M DE VRIES. Azok azonban, akik a *bargoens* terminust szlenge értelemben használják, az előbb említett partridge-i módon például, azok tudatosan használják a németalföldi hagyományokat követve, hiszen ismerik a szó fogalmi átalakulását így számukra egyértelmű a *bargoens* partridge-i értelemben használt jelentése. Az olvasó számára azonban ez sokszor nem egyértelmű, ezért volt számomra is zavaró és sok problémát okozó, amit a tárgyalt rész elején már kifejtettem.

A *bargoens* szó etimológiai magyarázata szintén érdekes, mint ahogy érdekes az angol nyelvben kialakult *szlenge* szó etimológiája is. Az utóbbit nem összegzem még egyszer, hiszen azt megírtam az éppen tárgyalandó angolszász nyelvészeknél, viszont a *bargoens* etimológiai magyarázatának összegzése most következik. Így láthatóvá válik, hogy hogyan alakult ki és fejlődött a terminus.

A *bargoens* szót, az interneten talált egyik tanulmányban (*Het Bargoens, het brigadde en Jan Praet*, 2005), a bretoni *bra gwin* szóból származtatják, ami a franciában továbbfejlődött *baragouin*-ná, ami 'érthetetlen nyelvet' vagy 'halandzsai nyelvet' jelentett. Főleg olyan helyüket állandóan változtató emberek és csoportok nyelvére használták, mint például a cigányok vagy vándorkereskedők, akik a 17. századtól kezdve titkos nyelvet használtak. Ez a nyelv, tehát a *bargoens*, sok helyen felbukkant, mint keveréknelv, titkos nyelv vagy halandzsai nyelv, ami a kívülállók számára érthetetlen volt (2005 e-publ.).

Egy másik vélemény szerint a *bargoens* valószínűleg a *Bourgondisch* – 'burgundiai' szó elferdítéseként jött létre, és az idegen vagy érthetetlen nyelvre, vagy a tolvajnyelvre használták. A *bargoens* egyesek szerint a népnyelv egyik oldalága, a

köztük lévő határvonalat viszont nagyon nehéz meghúzni. Mások szerint viszont eredetileg az alvilág titkos nyelve volt (2006 e-publ.).

E. G. VAN BOLHUIS is a Van Dale nagyszótár meghatározásából indult ki. A *bargoens* francia eredetű szó, ami “érthetelen nyelvet” jelentett. A franciák valószínűleg abból a két szóból alkották, amit a bretoni katonák kiabáltak egymásnak a hegyekben: ‘*Bara! Gwin!*’ Kenyér! Bor!, és ami számukra érthetetlen volt.

A *bargoens* tehát francia eredetű szó, eredetileg keveréknyelvet, halandzsa nyelvet jelentett. Később fejlődik tovább és a 17. század környékén már tolvajnyelvi értelemben használják, majd a 20. századra szleng jelentéssel bír.

Miután láttuk, hogy a németalföldi szlengkutatásban milyen eredményeket értek el a nyelvészek a szleng területén, megpróbálom összehasonlítani azokat az angolszász szakirodalomban elért eredményekkel. Az összehasonlításhoz egy az általam készített táblázatot (1. Melléklet) fogok használni, ami összefoglalja a különböző nyelvészek szlengről alkotott állításait.

5. Az angolszász és a németalföldi szlengkutatás összehasonlítása

Az összehasonlítás alapjául az előző két fejezetben tárgyalt angolszász (E. PARTRIDGE, C. C. EBLE, L. G. ANDERSSON–P. TRUDGILL, H. G. REVES, O. JESPERSEN) és németalföldi nyelvészek (T. HAGEN, C. G. N. DE VOOYS, M. DE COSTER, J. W. DE VRIES–R. WILLEMYNS–P. BURGER) eredményei szolgálnak. Az egyes számú mellékletben táblázatba foglaltam a nyelvészeket és a szlengre vonatkozó állításukat. Így nem csak az vált egyértelművé, hogy ki mit mondott a szlengről, hanem az is, hogy ki miben értett egyet a szlenget érintő állításokra vonatkozóan, és az, hogy kik állítottak fel hasonló kritériumokat a szleng jellegzetességeinek vizsgálatakor.

Az összehasonlításnál már nem fogom külön-külön elmondani, hogy ki mit mondott a szlengről, vagy hogy milyen eredményekre jutott, hiszen azt az előző két fejezetben részletesen kifejtettem. Elemzésem a legtöbbet rögzített jellegzetességekre irányul, valamint azokra, amelyeket csak egy-egy nyelvész észrevételezett. Ezen kívül még azokra, amelyek esetleg a két nyelvterület különbözőségeiből fakadhatnak. Így egy általános képet kapunk a szlengről az angolszász és a németalföldi szakirodalmak egymásra tükrözéséből, valamint arra is fény derülhet, hogy milyen esetleges különbségek vannak a két nyelvterület szlengről alkotott véleménye között.

Az elemzést a legtöbbet rögzített jellegzetességekkel kezdem. Az egyik leggyakrabban megállapított tulajdonsága a szlengnek, amit minden általam felvett nyelvész rögzít (kivéve T. HAGEN), az a szleng rövid élettartamára vonatkozik (7). Mivel a szleng a beszélt nyelv részeként, spontán módon, az adott beszédhelyzet adta lehetőségeket kiaknázva jön létre, és mivel a szlenghasználó egyéniségét egy különleges, szokatlan szóval, vagy a konvenciókkal való szembenállását mindig egy újabb szó bevezetésével, vagy egy régi szó felelevenítésével akarja kifejezni, ezért a szlengszavak és kifejezések gyorsan cserélődnek. A régiek elkopnak és elvesztik szlengstátuszukat, ezért hamar kihálnak a nyelvből. Ha ez utóbbi nem következik be, akkor az adott szlengszó vagy -kifejezés a köznyelv részévé válik.

Szintén nagy gyakorisággal veszik számba a szleng jellegzetességeként a szleng létrejöttének okában a tréfát, humort és ironikusságot (4). A szlenghasználó jó humorát, vagy az adott tárggyal szemben érzett iróniát nyelvi eszközök segítségével

fejezi ki. Ez a vidámság és tréfa lehet spontán, pusztán a nyelvi eszközök vagy az adott helyzet adta humor spontán kiaknázása, de egy szomorú esemény vagy tragédia feloldásaként is történhet, hogy enyhítse a fájdalmat. PARTRIDGE tizenöt pontjának az első két pontjában szerepel a humor és jókedv, mint a szleng létrejöttének pszichológiai okai. A másik ugyanilyen sokszor észrevételezett tulajdonság az, hogy a szlengszavak és -kifejezések újszerűek és szokatlanok (4) a hallgatóság számára. A szlenghasználó szintén a nyelvi humor és játékosság kedvéért, vagy egyéniségének kifejezésére, vagy a hagyományokkal és normákkal való szembefordulás kifejezésére, vagy egy csoport egymáshoz való tartozásának kifejezésére új szavakat hoz létre, vagy régieket elevenít fel. Mindezek között az sem kizárt, hogy az új szavak csak spontán módon, az adott helyzetből adódóan jönnek létre. Ezek a szlengszavak azonban, amit már a szleng egyik legfőbb tulajdonságai között említettem, nagyon rövid életűek, hiszen mindig újabbra és újabbra van szükség, hogy a figyelmet fenntartsák és az újszerű iránti igényeket kielégítsék. Amint elkopnak vagy kihalnak, vagy a köznyelv részévé válnak. Ide tartozik az a szintén ugyanilyen gyakorisággal felvett tulajdonsága a szlengnek, hogy sok divatszót használ (4). A „szleng a divat nyelvi megfelelője” – mondja EBLE, hiszen a szlenghasználók által használt szavak kifejezik egyéniségüket, mint egy ruhadarab, amit magukra vesznek egyéniségüket kifejezve. Ezt nem csak fizikálisan érhetik el, de nyelvi kifejezőeszközökkel is. Vagy egy-egy szó divatba jön, amit addig nem használt egy közösség. De ugyanúgy, mint egy divatos cipő, egy idő után már kimegy a divatból, mást kell venni helyette, ami az előzőnél különlegesebb és egyedibb. A szleng szintén leggyakrabban megjelölt tulajdonsága, az előzőekhez hasonlóan, az, hogy a szleng főleg lexikai szinten van jelen a nyelvben (4), mint fonológiai vagy szintaktikai szinten. Főleg a szókincsben nyilvánulnak meg az újítások, ezt a nagyszámú szlengszótár léte is bizonyítja (ANDERSSON–TRUDGILL 1999: 250), valamint a szlengszavak és -kifejezések nem követnek az egyénre jellemző szórendet, hanem beleillenek a szintaktikai szerkezet már meglévő típusaiba (EBLE 1999: 139).

A következő tulajdonságokat szám szerint hárman jelölték meg. A szleng a beszélt nyelv megnyilvánulásai közé tartozik, a szleng bizonyos fogalomkörökben fokozottan előfordul, a szleng gyakran metaforikus, gyakran használ költői képeket és végül a szleng az egyéni nyelvhasználat kifejezőeszköze. A szleng a beszélt nyelv részeként jön létre, hiszen akkor alakulnak ki spontán vagy tudatosan, a kötetlen

vagy formális beszédhelyzetekben a szlengszavak és -kifejezések. Bizonyos fogalomkörökben gyakoribb a szleng előfordulása. JESPERSEN véleménye, amit DE VOOYS szintén követ, az hogy a közös emberi jellegzetességek és tulajdonságok bizonyos fogalomköreiben a szleng használata gyakoribb. Ilyen szempontból a szleng univerzális jelenség, mert minden nyelvben, a közös emberi jellegzetességeknek köszönhetően, ugyanazok a területek lesznek kiváltságosak a szleng szempontjából. Ilyenek lehetnek az emberi testrészekkel kapcsolatos szlengszavak, az emberi gyarlóságot, együgyűséget kifejező szavak; a verést, a szidást, a csevegést, a lopást, az ételt, az italt, az alkoholos állapotot jelentő szavak; valamint a szexualitással kapcsolatos szavak. A szleng sokszor poétikusnak mondható (JESPERSEN 1999: 205), ezt a sok átvitt értelemben használt szó is bizonyítja. A szlengben nagyon fontos a metaforikusság (REVES 1999: 200), sokszor él a metafora alkalmazásával (ami persze nem csak a szlengre jellemző) (DE VOOYS 1947: 316). A szlenget, a metaforákhoz hasonló, eredetieskedő megnevezései a hagyományos dolgoknak (DE VOOYS 1947: 316). Mindez azt bizonyítja, hogy a szleng szó- és fogalomalkotási módját a költészethez hasonlónak tartják. A szleng az egyéni nyelvhasználat kifejezőeszköze – szintén gyakorta emlegetik. Amint azt már korábban tárgyaltam a divatszók kapcsán, a szleng az egyéni individuum kifejezőeszköze is lehet. Az egyéni látásmód és világnézet nyelvi kifejeződése, ami csak az egyénre jellemző.

A következőkben felsorolom, hogy milyen tulajdonságok szerepelnek még a szleng meghatározásában, majd azokat emelem ki, amelyek egyéniak. A szleng olyan régi, mint a nyelv maga, a társadalom minden osztálya használja tudatosan vagy nem tudatosan, erősíti a csoportkohéziót, jelentése függ az adott kommunikációs helyzettől, főleg fiatalokra, iskolásokra, katonákra, bizonyos foglalkozások művelőire jellemző, olyan körökben fordul elő a leggyakrabban, ahol az illem iránti tisztelet a legalacsonyabb, a szleng nem egyenlő a zsargonnal, az argóval, vagy a vulgarizmussal és végül a nyelvjárások is tartalmazhatnak szlengszavakat.

Azok a tulajdonságok, amelyeket csak egy-egy nyelvész észrevételezett a következők: A szleng gazdagítja a nyelvet (PARTRIDGE), vagyis gazdagítja, színesebbé teszi a nyelvi kifejezőmódot, valamint kézzelfoghatóbbá teszi az elvont dolgokat (PARTRIDGE), tehát egyértelművé, világosabbá teszi a nyelvet. Bizonyos szavak csak adott beszédhelyzetben hatnak szlengnek, ezért senkinek nem lehet meghatározó az értékítélete, hogy mi szleng és mi nem (PARTRIDGE). A szlenget nem

lehet funkciójától és használatától függetlenül definiálni (EBLE), mert fontosak a társadalmi következmények és az hogy milyen hatással van a beszélő és hallgató közötti kapcsolatra. A szleng a stilisztikailag semleges nyelvhasználati szint alatt helyezkedik el (ANDERSSON–TRUDGILL). Ezt a megállapítást mások is osztják, de ANDERSSONÉK hozzáteszik azt is, hogy ez a kijelentés viszonylagos, hiszen ki mondja meg, hogy mi helyezkedik el a stilisztikailag semleges szint alatt. A szleng nyelvi játékszernek tekinthető. Olyan szót is helyettesítenek, amire nem lenne szükség. Ilyen szempontból nyelvi luxus (JESPERSEN). A nyelvvel való játék köztudott, a nyelvi humor mindig nagy kreativitást követel. Ilyen szempontból a szleng is nagy kreativitásnak a tanúbizonysága és valamilyen szinten erre a nyelvi humorra való állandó rájátszás, ami bizonyos szinten „felesleges”, hiszen meglévő szavakból, vagy szavak helyett használ új szavakat. Jellemző rá a kaméleonszerű jelentésváltozás, ami érvényes a hangokra, az igékre és a kifejezésekre (DE VOOYS). Itt arra gondol DE VOOYS, hogy egy szó vagy kifejezés szlenggé válása nem csak egyszeri, tehát különböző periódusokban eltérő jelentéssel ruháznak fel egy szót, valamint hogy bizonyos szavakban a hangok megváltoztatásával is nyerhet szlengstátuszt egy szó. Szintén jellemző a szlengre az árnyalati rétegződés, mert nem mindenkinél ugyanolyan stiláris szinten fognak bizonyos szavak rögzülni (DE VOOYS). Nyilvánvaló, hogy már a húgom és az én számomra sem ugyanolyan stiláris szinten rögzülnek bizonyos szavak. Különböző helyzetekben és beszédhelyzetekben használjuk ugyanazt a szót, ezért más szinten rögzülnek a mentális szótárunkban.

A táblázat egy másik szempontú értékelése következik az alapján, hogy a szleng tulajdonságai közé felvett szempontokkal kik értenek egyet, kik vannak azonos véleményen. Vagyis, hogy a nyelvészek miben értenek egyet a legjobban. Az előző szempont figyelembevétel alapján logikusnak tűnik, hogy az a szempont, amit a legtöbben megemlítettek a szleng tulajdonságaként, vagyis hogy a szleng kérész életű, a kilenc felvett nyelvészből nyolc észrevételezi, ezért ebből a szempontból értenek egyet a legtöbben. Szintén a tréfás és humoros indok a szleng létrejöttében és minőségében nagy egyetértést mutat mind az angolszász, mind a németalföldi oldalról. A többi tulajdonságot figyelembe véve, amit kevesebben említenek meg, az adatok eltérőek. Abban, hogy a szlenghasználó mindig valamilyen új után kutat, hogy a közhelyeket elkerülje, vagy valamilyen szokatlan kifejezési módot keressen, szintén népszerű a nyelvészek körében, mint ahogy az is, hogy a szlenggel a szlenget

használók erősítik a csoport összetartozását, vagy a másoktól való különbséget, vagy a kívülállókat tudatosan ki akarják zárni vele. Szintén sokan értenek egyet azzal, hogy a szleng az egyéni kifejezésmód eszköze is lehet, és hogy a szleng a beszélt nyelv sajátossága. Ezeknél kevesebben értenek egyet azzal, hogy a szleng függ az adott beszédhelyzettől, valamint, hogy a szleng a divat nyelvi megfelelője.

Az, hogy főleg a fiatalok, főleg fiatal fiúk, iskolások, katonák körében használatos a szleng, azzal csak hárman értenek egyet, vagyis többen úgy gondolják, hogy a szleng a társadalom majd minden osztályára és rétegére jellemző. JESPERSEN csak azért emeli ki az iskolás fiúk és katonák csoportját, mert ők a kollégiumban, vagy laktanyában egymással vannak összezárva, ami egy olyan nyelvi közeget teremt, ahol nagyon a valószínűsége a szleng létrejöttének.

A szleng lexikális szinten való jelenlétével szintén csak négyen értenek egyet, bár egy nyelvész sem beszél a szlengről, mint nyelvtani vagy fonológiai jelenségről. Ilyen mértékben értenek egyet azzal a tulajdonsággal is, hogy a szleng főleg olyan körökben jön létre, ahol a nyelvi illem és konvenciók iránt a legkisebb a tisztelet. A legtöbben főleg arra helyezik a hangsúlyt, hogy maga a beszédhelyzet kötetlen. Vagyis nem azon van a lényeg, hogy nem tisztelik a nyelvi illemszabályokat, csak a beszélő egy kicsit lazábban, bizalmas viszonyban lévő emberek körében beszélhet, kihasználva kreativitását és a nyelvi humort, amit főnökével szemben valószínűleg nem tehet meg. Sokan, öten, vannak azon a véleményen, hogy a szleng a nyelvjárásokban is jelen van. Jelenlétét azonban nagyon nehéz megállapítani annak, aki nem beszéli az adott nyelvjárást, mert adott szlengszót talán nyelvjárási szónek tekinthet. Mindenesetre ebből a számból is látszik az a szerencsés megítélése a szlengnek, hogy az nemcsak a nagyvárosi miliőben jöhet létre, hanem falvakban, vidéken is.

Az előzőek alapján azt mondhatom, hogy a fenti szempont szerint értékelés eltér ugyan az előzőtől, nem olyan nagy mértékben, ami szembetűnő lenne. Az eltéréseket is az okozza, hogy a felvett tulajdonságok különböző szempontok alapján lettek felvéve. Az viszont még nem jelenti azt, hogy ha egy nyelvész valamit nem sorol a szleng tulajdonságai közé, akkor már nem is ért vele egyet.

A táblázat harmadik szempontú elemzése az alapján történik, hogy van-e eltérés a németalföldi és az angolszász nyelvészek véleménye között, van-e valamilyen szemléletbeli, vagy kulturális különbség, vagy azt kell, hogy mondjam, hogy a szleng létrejöttében és tulajdonságaiban univerzális jelenség és lényegi eltérések nincsenek.

A táblázat alapján két olyan tulajdonságot találtam, amit csak egy németalföldi nyelvész, DE VOOYS, említ meg. Az egyik a szlengszavak és -kifejezések kaméleonszerű jelentésváltozása, ami érvényes a hangokra, az igékre és a kifejezésekre, a másik az, hogy a szlengre jellemző az árnyalati rétegződés, mert nem mindenkinél ugyanolyan stiláris szinten fognak a bizonyos szavak rögzülni. A többi tulajdonságot figyelembe véve eltérés nincs. Ennek az az oka, amit már a bevezetőmben (1. o.) is említettem, hogy a németalföldi nyelvészek főleg az angolszász nyelvészek eredményeit és szempontjait veszik alapul a saját nyelvükben is megtalálható jelenségre. Ezért nincs nagy különbség a két nyelvterület szlengről kialakult véleményében sem. Ilyen szempontból a szleng univerzális jelenség. Létrejöttének pszichológiai okai ugyanazok, használói a társadalom majd minden rétegéből és osztályából vannak, mindkét nyelvterületen főleg a nyelv lexikális részében vannak jelen, szókincsét meríthetik a köznyelvből, vagy a dialektusokból, vagy a stilisztikailag alacsonyabb rétegben megtalálható szavakból (a szlenghasználó kreativitásától, leleményességétől, újszerűségeire való igényétől függően). Szintén a beszélt nyelv sajátosságaként tartják számon mindkét nyelvterületen, ami azzal jár, hogy általában nem rögzül, vagy azért mert hamar kimegy a divatból, elkopottá válik, vagy mert egy másik szó lép a helyére. Ha viszont rögzül írásban – és ebben is szintén hasonlatosak az eredmények – akkor vagy szlengstátuszban rögzülnek egyes írók tolla alatt, például egy regényben, ahol a szereplőket jellemzik, azzal, ahogyan beszélnek, vagy megtérnek a köznyelvbe elvesztve szlengstátuszukat.

Az esetleges különbségek abból fakadnak, hogy bizonyos területeken nagyobb számban fordulnak elő szlengszavak. Ilyen lehet például a kerékpár és kerékpározás fogalomkörébe tartozó szavak, ami kifejezetten holland jellegzetesség (erre jó bizonyíték a különböző kerékpáros szlengszótárak megléte, mint például a *Biciklisek zsargonja* (*Wielerjargon, wielerwoordenboek*) THOMAS RAPTÓL), vagy a J. MOORMAN által is említett klumpakészítők körében létrejött speciális szókincs, amit a *Titkos nyelvek* című munkájában gyűjtött össze. Más jelentős különbségről nem lehet beszélni.

6. Összegzés

Szakedolgozatom a holland szlengkutatás eredményeinek bemutatását, valamint az angolszász szakirodalomban szlengről kialakult sajátosságoknak és definícióknak összevetését tűzte ki céljául.

A szleng meghatározása nagyon nehéz feladat, és még az ezt feldolgozó szakirodalmakban sem alakult ki egy általánosan elfogadott definíció. A magyarországi nyelvtudomány még nagyobb lemaradásban van ezen a tudományterületen, mint az angolszász, ahol a szlenggel foglalkozó munkák tömkelegével találkozhatunk. Éppen ezért ez a munka is segítheti az ezen a tudományterületen kutatók munkáját, azáltal, hogy az eddig még ismeretlen németalföldi nyelvterületen kialakult eredményekkel megismerteti. A holland szleng kutatásának eredményéről még nem született összefoglaló munka, így ezt a hiányt is pótolja.

A szleng legfőbb problematikájának a meghatározást tekintem, amivel az általam feldolgozott munkák mindegyike kivétel nélkül foglalkozik. Az angolszász és a németalföldi nyelvtudományban kialakult definíciók egyike sem teljes. Összességükben alkotnak egy lehetséges definíciót, ám külön-külön nem lennének helytállóak. Az angolszász szakirodalomban működő nyelvészek meghatározásai együttesen tesznek ki egy definíciót, amit a németalföldi nyelvészek alapul vesznek saját meghatározásuk kialakítása érdekében. Azonban azt kell mondanom, hogy ezek a meghatározások még így – kiegészítve – sem teljesek. Ennek az okát abban látom, hogy a nyelvészek más-más perspektívából közelítik meg a problematikát (pszichológiai szempont, társas nyelvészeti szempont, történeti szempont).

A holland szlengkutatást középpontba helyezve próbáltam meg a szlengről egy általános meghatározást adni. Ennek érdekében beszélnem kellett a holland nyelv történetéről és jelenlegi helyzetéről. A történelem során kialakult nyelvi helyzet sajátosan alakult a Németalföldön. A holland nyelv két részre tagolódott az államhatároknak megfelelően: Hollandiára és Flandriára. A két közösség elhatárolódása nyelvi heterogenitást eredményezett, még a standardizáció véghezvitelének ellenére is. A németalföldi nyelvterület dialektusokra, két különböző standard nyelvhasználatra (holland–standard holland és belga–standard holland) és a kettő közötti nyelvhasználatokra (*tussentaal* és *poldernederlands*)

tagolódott. Ennek a bemutatása azért lényeges, hogy ismert legyen annak a nyelvi közegnek az ismerete, amiben a szleng létrejön. Amint már láttuk, a szleng létrejöttét meghatározza a bázisként szolgáló nyelv. Ezért még érdekesebb számomra a holland szleng, mert sokkal nagyobb és színesebb szókészletből válogathat magának a szlenghasználó, mint Magyarországon például, ahol a nyelv homogénebb. Bármelyik dialektusból származó szó vagy kifejezés lehet színesebb, eredetibb, vagy újszerű egy nagyvárosban élő számára, vagy akár egy másik dialektust beszélő számára. Ezért fontos a nyelvi heterogenitás hangsúlyozása.

A jelenlegi nyelvhelyzet bemutatása után fontosnak tartottam az angolszász nyelvészek munkáinak bemutatását és az általuk kialakított szlengmeghatározások ismertetését. Enélkül nem lett volna elképzelhető a dolgozat, mivel a szlengkutatásban az angolszász szakirodalom – múltjával és elért eredményeivel – meghatározó és az ezen a tudományterületen alpműveket szolgáltatató terület. Ezért ezek ismerete nélkül nem lett volna érthető a németalföldi szakirodalmak nagy része, hiszen sokszor az előbbieket munkáira alapoztak, abból indultak ki. PARTRIDGE a szleng használatának pszichológiai okairól kialakított tizenöt pontja nélkül elképzelhetetlen a szlengkutatás. Ennek a tizenöt pontnak az átvétele, vagyis a szleng pszichológiai okainak meghatározása, DE VOOYSnál és DE COSTERNél is megjelenik. Mindketten fontosnak tartják a beszélő érzelmi indíttatását a szlengre vonatkozóan. A jókedv, a szellemesség az eredetiségre való törekedés, valami újszerű utáni vágyakozás, a hallgatóság megdöbbenése, a mondanivaló egyértelművé tétele, bizonyos csoporthoz való tartozás kifejezése és a titkosság – mind meghatározó tényezők a szleng használatával kapcsolatban. EBLE, az angolszász szakirodalom másik meghatározó nyelvésze, a szlenget főleg a társadalmi érintkezés szempontjából határozza meg. A szleng társadalmi és társas jelenség. Sokkal változatosabb és összetettebb, mint a nyelv írott változata. Enélkül a kitétel nélkül a szleng nem is vizsgálható, hiszen írásban (általában) nem rögzül. ANDERSSON és TRUDGILL szlengről alkotott meghatározásai hasonlóak az előbb említettekéhez. Szintén a szleng meghatározásának nehézségéről beszélnek. A meghatározás érdekében, összegyűjtik a szleng főbb jellegzetességeit és megpróbálnak a nyelvi szintek között valamilyen helyet találni neki. Szerintük a szleng olyan nyelvhasználatot jelöl, amely a stilisztikailag semleges nyelvhasználati szint alatt helyezkedik el, még akkor is, ha tisztában vannak a fogalmak viszonylagosságával. REVEST a szleng meghatározásának történeti alakulása érdekli. Ezek alapján alakítja

ki saját definícióját, mely szerint a szleng a beszélt nyelv lexikális részéhez tartozik, hamar elterjed, és divatossá válik, valamint figuratív jelentése van, életteli és feltűnő. Erősen tagadja, hogy a szleng nem mesterséges eredetű, mert a nyelv egyik legspontánabb jelenségeként értelmezi. Végül JESPERSEN meghatározása azért különleges, mert kitér a szleng használatának leggyakoribb területeire, amit majd az egyik legfontosabb németalföldi nyelvész, DE VOOYS, is alátámaszt holland nyelvi példákkal. Ezek a területek az univerzálisan érvényes emberi jellemből, jellegzetességből és viselkedésből fakadnak. Szintén kitér a szlengnek nyelvi luxusként való értékelésére, ami azt jelenti, hogy a szleng mindig valamilyen már meglévő szót vagy kifejezést vált fel, csupán a megszokottól való elvágyódás, a játékosság és újszerűség kedvéért. DE COSTER szlengről alkotott meghatározása a zsargonnal való összehasonlítása eredményeként formálódik. Szintén a partridgei és de vooyisi szlengmeghatározásból indul ki. A DE VRIES–WILLEMYS–BURGER által végzett csoportnyelveknek a csoportosítása a szleng tulajdonságait, jellegzetességeit viselik magukon. Az általuk képviselt meghatározások ezért kerültek be a szakdolgozatomba.

A németalföldi szlengmeghatározáshoz tartozott szintén a terminus tisztázása. Nem volt olyan egyértelmű a szleng partridgei értelemben használt *slang* vagy *bargoens* kifejezés, de ez is jobban kitisztult a különböző szótárak *slang* és *bargoens* címszavai alatt talált meghatározásokkal. Ide tartozott még a *bargoens* etimológiai magyarázata is, mint ahogyan az az angolszász szakirodalmakban is nagyon fontos volt.

A két nyelvterület szlengről kialakított eredményeinek táblázatba foglalásának az volt a célja, hogy felfedje az azonosságokat és esetleges különbségeket. A vélemények nagy részben egyeznek, különbségek elenyésző számban vannak a szleng meghatározását tekintve. Különbségek inkább a szókincsben vannak, bizonyos fogalomköröket tekintve. Ilyen például, az előző fejezet végén már említett biciklisek szlengje, ami tipikusan németalföldi jellegzetesség.

Összességében tehát azt mondhatom, hogy az általam feltételezett különbségek elenyészőbbek, mint azt a dolgozat elején gondolni véltem.

7. Irodalom

- ANDERSSON, L. G., TRUDGILL, P. (1999): A szleng In: Mi a szleng? (Tanulmányok a szleng fogalmáról), szerk.: Fenyvesi A., Kis T., Várnai J. Sz., Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen Mi a szleng? 247-255.
- DE COSTER, M. (1991): Woordenboek van jargon en slang [A zsargon és a szleng szótára]. Amsterdam, 7-15.
- EBLE, C. C. (1999): Szleng In: Mi a szleng? (Tanulmányok a szleng fogalmáról), szerk.: Fenyvesi A., Kis T., Várnai J. Sz., Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 227-235.
- GEERAERTS, D. (2004): Een zondagspak? Het Nederlands in Vlaanderen: gedrag, beleid, attitudes [A holland nyelv Flandriában: nyelvi viselkedésmód, nyelvpolitika, attitűd]. Leuven,
- HAGEN, T. (2004): Zin en onzin van jargon [A zsargon értelme és értelmetlensége]. In: Onze Taal (február/március 2004)
- JANSSENS, G., MARYNISSEN, A. (2003): Het Nederlands vroeger en nu [A holland nyelv korábban és ma]. Leuven, Acco, (1)
- JESPERSEN, O. (1999): A szleng In: Mi a szleng? (Tanulmányok a szleng fogalmáról), szerk.: Fenyvesi A., Kis T., Várnai J. Sz., Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 203-213.
- PARTRIDGE, E. (1999): Szleng In: Mi a szleng? (Tanulmányok a szleng fogalmáról), szerk.: Fenyvesi A., Kis T., Várnai J. Sz., Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 213-219.
- REVES, H. F. (1999): Mi a szleng? In: Mi a szleng? (Tanulmányok a szleng fogalmáról), szerk.: Fenyvesi A., Kis T., Várnai J. Sz., Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 197-203.
- VAN DALE, Groot woordenboek der Nederlandse Taal [A holland nyelv szótára]. Utrecht, Antwerpen 1984. II.
- DE VRIES, J. W., WILLEMYSN, R., BURGER, P. (1995): Het verhaal van een taal. Negen eeuwen Nederlands Van Bargoens tot bekakt [Egy nyelv története. Kilenc évszázad a holland nyelv történetéből. A bargoenstól az előkelősködő nyelvig]. Amszterdam, Prometehuis Amsterdam, 198-204.

DE VOOYS, C. G. N. (1940): Oorsprong, eigenaardigheden en verbreiding van Nederlands „slang” [A holland szleng eredete, tulajdonságai és elterjedésének okai]. Groningen, Noord-Hollandse Uitgevers Maatschappij, 295-338.

WILLEMS, R. (2003): Het verhaal van het Vlaams. De geschiedenis van het Nederlands in de Zuidelijke Nederlanden [A flamand nyelv története. A holland nyelv története a Németalföld déli részén]. Antwerpen, Standaard Uitgeverij/Het Spectrum, 356.

e-publ. <http://www.voorbeginners.info/bargoens> (2005)

e-publ. <http://en.wikipedia.org/wiki/Bargoens> (2005)

e-publ. <http://www.vandale.nl/nieuws/taalnieuws/8672> (2005)

e-publ. <http://www.onzetaal.nl/nieuws/jargon.html> (2005)

8. Függelék

A szlengre vonatkozó tulajdonságok	E. Partridge	C. C. Eble	L.G.Andersson– A. Trudgill	H. F. Reeves	O. Jespersen	T. Hagen	C. G. N. de Vooy	M. de Coste	J. W. de Vries– R. Willemyns– P. Burger
Eric Partridge									
1. Puszta jókedvből, mert a beszélő fiatal a lelkében vagy mert fiatal az évei számát tekintve, csupán a hecc kedvéért, játékoságból vagy tréfálkozásból.	+				+		+	+	+
2. Azért, hogy bemutassa szellemességét, eredetiségét, és csillogtassa humorát. (A motiváció e mögött általában a hengegés vagy a sznobság, a versengés vagy az érzékenység és a virtuozitás öröme.)	+				+		+	+	
3. Azért, hogy különbözzék, hogy minél újszerűbb legyen.	+				+		+	+	+
4. Hogy minél látványosabb legyen a beszéde (vagy pozitív, illetve az unalom elkerülésének óhaja révén: negatív értelemben).	+						+	+	
5. Hogy mindenképp lekösse, esetleg megdöbbenesse hallgatóit.	+		+				+	+	+
6. Azért, hogy kikerülje a közhelyeket, hogy tömör legyen és érthető. (A meglévő kifejezésekkel való elégedetlenség működteti.)	+	+			+		+	+	
7. Hogy gazdagítsa a nyelvet.	+						+	+	
8. Kézzel foghatóbbá tegye azt, ami elvont, földközelibbé azt, ami idealisztikus, hogy közelebb hozza a távolit. (A művelt emberek körében ez tudatos tevékenység, míg a kevésbé iskolázottak körében majdnem mindig tudattalan,	+						+	+	

vagy tudat alatti.)									
9a. Hogy csökkentse az elutasítás fájdalmát, vagy újabb értelmet adjon neki.	+						+	+	
9b. Hogy csökkentse vagy eloszlassa a beszélgetés (vagy az írás) ünnepélyességét, pompázatoságát.	+						+	+	
9c. Hogy enyhítsen a tragédián, a halál, az örület elkerülhetetlenségén, hogy elfeledje az elvetemült gonoszság ocsmányságát vagy szégyenét (pl. hűtlenség, hálátlanság); és/vagy ezáltal erőt ad a beszélőnek vagy hallgatójának vagy akár mindkettőnek a foly	+						+	+	
10. Hogy a hallgatóság akár alacsonyabb, akár magasabb színvonalának meg-feleljen, vagy csupán hogy bizalmas viszonyban legyen a hallgatósággal vagy a témával.	+						+	+	
11. Hogy megkönnyítse a társadalmi érintkezést. (Nem összekeverendő vagy összevonandó az előzővel.)	+						+	+	
12. Hogy barátságosságot vagy mély, tartós, bizalmas viszonyt váltson ki (ld. az előző megjegyzés).	+						+	+	
13. Hogy kifejezze, hogy valaki egy bizonyos iskolához, iparághoz, szakmá-hoz, művészeti, intellektuális csoporthoz, társadalmi osztályhoz tartozik; rövi-den: „benne lenni a sűrűjében”, és hogy kapcsolatokat létesítsen.	+				+		+	+	+
14. Hogy kifejezze, hogy mindezek közül valamelyikhez nem tartozik.	+						+	+	+
15. Hogy titkos legyen, ne értse meg a környezete. (Gyerekek, diákok, szerelmesek, titkos politikai társaságok tagjai, börtönben,	+						+	+	

vagy börtönön kívül lévő bűnözők börtönre ítélt ártatlanok a fő képviselők.)									
16. Bizonyos szavak csak adott beszédhelyzetben hatnak szlengnek.	+						+		
Connie C. Eble									
1. A szlengszavak és - kifejezések rövid életűek	+	+	+	+	+		+	+	+
2. A szlengszavak jelentése megfohatatlan		+					+	+	
3. A társadalom periferiáján élő csoportok használják őket		+							
4. Nagy mértékben függenek az adott kommunikációs helyzettől	+	+		+	+		+	+	
5. A szleng nem lehet funkciójától és használatától függetlenül definiálni		+							
6. Inkább lexikai, mint fonológiai v. szintaktikai jelensége a nyelvnek.		+	+	+	+				
7. A szleng a divat nyelvi megfelelője		+	+	+	+		+		+
8. Valószínűleg olyan régi, mint a nyelv maga		+	+						
L. G. Andersson-P. Trudgill									
1. A szleng a stilisztikailag semleges nyelvhasználati szint alatt helyezkedik el			+						
2. A szleng a kötetlen helyzetekre jellemző	+	+	+				+	+	+
3. A szleng a beszélt nyelv sajátossága	+	+	+	+	+	+	+		
4. A szleng lexikai szinten van jelen és nem szintaktikai szinten		+	+	+	+				
5. A szleng nem dialektus		+	+	+	+		+	+	
6. A szleng nem káromkodás			+	+	+				
7. A szleng nem regiszter		+	+						
8. A szleng nem tolvajnyelv, argó vagy zsargon		+	+		+				
9. A szleng kreatív	+		+	+	+				
10. A szleng rövid életű	+	+	+	+	+		+	+	+
11. A szleng sokszor tudatos	+		+	+	+		+		+
12. A szleng csoportokhoz kötött	+	+	+	+	+		+	+	+
13. A szleng ősi			+	+					
H. F. Reeves									

1. A beszélt nyelvben jelenik meg.	+	+	+	+	+	+	+		
2. Divatos szó és kifejezések halmaza.				+					+
3. Jelentéssel, általában figuratív jelentéssel bír.				+					
4. Bizonyos csoport vagy osztály által ismert.	+	+	+	+	+		+	+	+
5. Kérészetű.	+	+	+	+	+		+	+	+
6. Jellemző rá az átmenetiség.				+	+				+
7. Életteli és feltűnő.				+					
8. A beszélt nyelv lexikális része.		+	+	+	+				
9. Hamar elterjed, de ugyanilyen hamar el is tűnhet a nyelvből, vagy ha nem tűnik el a nyelvből, a legitim szókészlet részévé válhat.		+		+	+		+	+	+
10. A beszélt nyelv spontán megnyilvánulásai.	+	+	+	+	+	+	+		
11. A nyelvalkotás fontos tényezője.				+					
12. A társadalom minden osztálya használja.		+		+	+				
O. Jaspersen									
1. A szleng nem szaknyelv, zsargon vagy vulgarizmus.		+	+		+		+		
2. Keletkezését főleg a nyelvi közhelyektől való elszakadás generálja. Valamint valami új és változatos iránti vágy.		+			+		+		+
3. A szlenghasználónak egy sokat használt régi szó helyett egy friss és szokatlan szó keresése a célja.		+			+		+		+
4. A szleng rövid életű.	+	+	+	+	+		+	+	+
5. A szleng rövid idő alatt születik meg és rövid idő alatt széles körben elterjed.		+			+		+		+
6. Általában zárt intézményekben (kollégium, laktanya) alakul ki, ahol a tagok egy mással bizalmas viszonyban vannak és elszigetelten élnek más emberektől.		+			+		+		
7. Elsősorban fiatalokra jellemző, általában fiatal férfiakra.					+		+		+

8. A szleng nyelvi játékszernek tekinthető. Olyan szót is helyettesítenek, amire nem lenne szükség. Ilyen szempontból nyelvi luxus.					+				
9. A szleng sokszor poétikusnak mondható.			+	+	+		+		
10. Tréfás, humoros és ironikus.	+	+	+	+	+		+	+	+
11. A szleng, mint jelenség, univerzális.					+		+		+
12. Legkedveltebb előfordulási területei: az emberi jellegzetességek és jellemeik; az alvilághoz tartozó szavak és kifejezések.					+		+		+
T. Hagen									
1. A beszélt nyelv sajátossága.	+	+	+	+	+	+	+		
2. Bizonyos társadalmi csoportok belső nyelvhasználata.						+	+		+
3. Általában diákok és fiatalok jellemző nyelvhasználata.						+	+		+
C. G. N. De Vooy									
1. A szleng használatának pszichológiai okai vannak.	+						+		
2. A szleng rokonságban áll a költői dikcióval.		+		+	+		+		
3. A szlenghasználó a konvenciók ellen van, sajátos látásmódját, érzelmeit, képzeletét egy új nyelvi formába önti.	+	+	+		+		+	+	
4. A szleng olyan körökben jön létre, ahol a tisztelet, az illem és a hagyományos nyelvhasználat iránt a leggyengébb.					+		+	+	
5. Főleg fiatalok, iskolások, hallgatók, katonák, matrózok, artisták, a társadalom alsó fokán elhelyezkedő nép és az alvilág körében használatos.		+			+		+		+
6. A nyelvjárások is tartalmazzák szlengszavakat és -kifejezéseket.		+	+				+	+	+
7. A szleng egyéni és alkalmi							+		

jelenség, nagyon rövid életű is lehet. Idővel a köznapi beszéd részévé is válhat, ekkor azonban elveszti szlengstátuszát.									
8. A szóalkotásban a szokatlan keresésére irányuló szándékát követi főleg.			+				+		+
9. A szleng sokszor nem is tudatosan, hanem csupán a beszélő szeszélyességéből vagy véletlenül is létrejöhet.			+				+		+
10. A szleng sokszor él a metafora alkalmazásával.					+		+		
11. Jellemző rá a kaméleonszerű jelentésváltozás, ami érvényes a hangokra, az igékre és a kifejezésekre.							+		
12. A szleng jelentésének meghatározása sokszor kontextus függő.	+						+		
13. Legkedveltebb előfordulási területei: az emberi jellegzetességek és jellemek; az alvilághoz tartozó szavak és kifejezések.					+		+		+
14. A szlengre jellemző az árnyalati rétegződés, mert nem mindenkinél ugyanolyan stiláris szinten fognak a bizonyos szavak rögzülni.							+		
M. de Coster									
1. A szleng a jókedv és a szellemesség kifejezőeszköze - foglalkozástól, érdeklődési területtől, sportágaktól és szubkultúráktól függetlenül juttatja érvényre az adott személy egyéni kifejezési módját és az adott pillanat kihagyhatatlan nyelvi humorra szolgál.	+	+	+	+	+		+	+	+
2. A szleng használata a beszélő valamilyen új szó utáni vágyából, és a konvencionális szavak iránt érzett undorból fakad.	+	+			+		+	+	+
3. Olyan közegben jön létre, ahol nem tisztelik a nyelvi					+		+	+	

illemszabályokat, és ahol nyersebb a nyelvi kifejezésmód.									
4. Partridge 15 pontja	+						+	+	
5. Célja sokszor a gúny és a tréfa.	+	+	+	+	+		+	+	+
6. Gyakori a metaforák használata.					+			+	
7. A szleng lehet egyéni nyelvhasználat kifejezőeszköze is.	+	+	+		+		+	+	+
8. Kérészéletű, de ha egyszer megveti a lábát a standard nyelvben, akkor elveszti szlengstátuszát.	+	+	+	+	+		+	+	+
9. A szleng nem-konvencionális, utcanyelv, divatnyelv, vagy csoportnyelv.		+	+					+	+
10. Tartalmazhat nyelvjárási szavakat.		+	+				+	+	+
J. W. de Vries–R. Willemyns–P. Burger									
1. Szókincsét általában a köznyelvből vagy a dialektusokból meríti.									+
2. A használata a csoportkohéziót erősíti.	+	+	+		+		+		+
3. Használatával megkülönbözteti magát másoktól, vagy kizárja azokat, akik nem tartoznak az adott csoporthoz.	+	+			+	+	+	+	+
4. A sajátos, egyéni szóhasználat a legjellegzetesebb; a nyelvtani vagy kiejtésbeli eltérések nem, vagy csak ritkán fordulnak elő.		+	+				+		+
5. Bizonyos fogalomkörökben fokozottan előfordulnak.					+		+		+
6. A társadalom minden rétegére jellemző használata.	+						+	+	+
7. Jellemző rá a divatszavak használata.		+	+	+	+				+
8. Gyorsan cserélődik, ezért írásban (általában) nem rögzül.	+	+	+	+	+		+	+	+